ለግብር ከፋዮች የተዘጋጀ የሞጁላር የታክስ የስልጠና ሰነድ

የስልጠናው ርዕስ፡- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ

አዘጋጅ፡- በገቢዎች ሚኒስቴር የታክስ ጉዳዮች ትምህርት ዳይሬክቶሬት

ሐምሌ 2017

መግቢያ

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ማለት ምን ማለት ነው?

- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ በዕቃ እና አገልግሎት ላይ የሚጣል ቀጥተኛ ያልሆነ የታክስ አይነት ነው።
- ቀጥተኛ ያልሆነ ታክስ የተባለውም ታክሱን የሚከፍለው በንግድ ስራ ላይ የተሰማራው ሰው ካገኘው ገቢ ላይ ሳይሆን በውክልና ከተጠቃሚው ላይ ሰብስቦ ለታክስ ባለስልጣኑ ገቢ የሚያደርገው ስለሆነ ነው።
- ታክሱ ከመጨረሻ ተጠቃሚው ወይም ሸማች የሚሰበሰብ በመሆኑ የፍጆታ ታክስ በመባል ይታወቃል።
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ በአቅርቦት ሰንሰለት ደረጃዎች (Supplay chine) ላይ በሚፈጠር ዕሴት ወይም ከጥሬ ዕቃ አቅራቢው እስከ ቸርቻሪው ድረስ በሚኖረው የግብይት ሰንሰለት ወቅት በሚፈጠር እሴት ላይ የሚሰበሰብ እና የተንከባላይነት ባህሪ ያለው የታክስ አይነት ነው።

ይዘት

- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ታሪካዊ ዳራ
- የተጨማሪ እሴት ታክስ ጠቀሜታዎች
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ የሚከፈልበት እንቅስቃሴ
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ምዝገባ
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ መጣኔዎች
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ አቅርቦቶች
- አቅርቦት ተከናወነ የሚባልበት ጊዜ እና የአቅርቦት ዕሴት
- የግብዓት ታክስ ተቀናሽ እና ማስተካከያ ስለማድረግ
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ተመላሽ
- የተጨማሪ እሴት ታክስ ሰነዶች
- በኤሌክትሮኒክ ፊስካል መሳሪያ ስለመጠቀም
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ስረዛ
- የአስተዳደር እና የሥነ - ሥርዓት ደንቦች

ዓላማ

ከሥልጠናው በኋላ ሠልጣኞች:- በተጨማሪ ዕሴት ታክስ ህጎች መሰረታዊ ጉዳዮች ላይ ግንዛቤ ይኖራቸዋል::

ዝርዝር ዓላማ

- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ የምዝገባ ስርዓት ይገልጻሉ
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ስሌትን በምሳሌ ያሳያሉ
- የታክሱን ተመላሽ እና የማቀናነስ ስርዓትን ያብራራሉ
- የግብአት ታክስ ፣የውጤት ታክስ እና ተከፋይ ታክስን ያብራራሉ
- የኤሌክትሮኒክስ የታክስ አከፋፈል ስርዓትን ያብራራሉ
- በአስራ አምስት በመቶ፣ በዜሮ መጣኔ እና በነጻ የሚስተናገዱ አቅርቦቶች መካከከል ያለውን ልዩነት ያሳያሉ
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ስረዛና ከስረዛ ጋር የተያያዙ ጉዳዮችን ያብራራሉ

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ የአከፋፈል ስርዓት

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ታሪካዊ ዳራ

- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ከሌሎች የታክስ አይነቶች አንጻር ሲታይ የቅርብ ጊዜ ታክስ ሲሆን እንደ ጎርጎሮሳዊያን አቆጣጠር በ20ኛው ክፍለ ዘመን የመጀመሪያዎቹ አካባቢ (ከ1960-1970ዎቹ) ባሉት ጊዜያት ውስጥ እንደተጀመረ ይነገራል።
- በእኛም ሀገር በሚመረቱና ከውጭ አገር በሚገቡ ዕቃዎችና ሌሎችም አገልግሎቶች ላይ የሚሰበሰበውን የሽያጭ ታክስ ተክቶ ከታህሳስ 23 ቀን 1995 ዓ.ም ጀምሮ ስራ ላይ ውሏል።
- አሁን ላይ ቀድሞ የነበረው አዋጅ 285/2002 በአዋጅ ቁጥር 1341/2016 የተተካ ሲሆን ይህ አዋጅ አሁን ካለው የኢኮኖሚ ነባራዊ ሁኔታ ጋር ተጣጥሞ እንዲሄድ ተደርጎ የተዘጋጀ ነው።

የታክሱ ጠቀሜታዎች

- አነስተኛ ገቢ ያላቸው የህብረተሰብ ክፍሎች ላይ ሚዛናዊ ያልሆነ ጫና እንዳይፈጠር ያደርጋል፤
- ለካፒታል ዕቃዎች የሚደረገው የታክስ ተመላሽ ኢንቨስትመንትን ያበረታታል፤
- በአገር ውስጥ የሚመረቱ ምርቶች ከውጭ ከሚገቡ ምርቶች ጋር ተወዳዳሪ እንዲሆኑ ይረዳል፤
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ አፈፃፀም በደረሰኝ ላይ ተመስርቶ የሚከናወን በመሆኑ በቀላሉ እንዳይጭበረበር ያግዛል፤

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ የሚከፈልበት እንቅስቃሴ

- ማናቸውም በተከታታይነት ወይም በመደበኛነት እና በሙሉ ወይም በከፊል የግብይት ዋጋን በማስከፈል:-
  - አንድ ሰው ለሌላ ሰው የሚያቀርበው ወይም
  - ለማቅረብ የሚፈልገው ዕቃ ወይም
  - አገልግሎት ታክስ የሚከፈልበት እንቅስቃሴ ይሆናል።

- ማናቸውም ሰው ታክስ የሚከፈልበትን እንቅስቃሴ፦
  - በማስጀመር፣
  - በማቋረጥ ወይም
  - መልሶ በማደራጀት ረገድ የሚያከናውነው ማናቸውም ሥራ ታክስ የሚከፈልበትን የሥራ እንቅስቃሴ በማከናወን ሂደት የተከናወነ እንደሆነ ይቆጠራል።

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ የሚከፈልበት እንቅስቃሴ

- የሚከተሉት ታክስ የሚከፈልበት የሥራ እንቅስቃሴ ሆነው አይቆጠሩም፡-

- ተቀጣሪ የሚያከናውነው ሥራ፣
- ማናቸውም ግለሰብ ለትርፍ ጊዜ ማሳለፊያ ወይም ለመዝናናት የሚያከናውነው እንቅስቃሴ፣ ወይም
- ከግለሰብ ውጪ ማናቸውም ሌላ ሰው ለማህበርተኞቹ ወይም ለባለቤቶቹ ወይም ግንኙነት ላላቸው ሰዎች ጥቅም የሚያከናውነው የትርፍ ጊዜ ማሳለፊያ ወይም የመዝናኛ እንቅስቃሴ።

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ስለመጣል

- ከዚህ በታች በተዘረዘሩት አቅርቦቶች ላይ የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ይከፈልባቸዋል።

  - በተመዘገበ ሰው የሚከናወን ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት፤
  - ማናቸውም ሰው ወደ ሀገር በሚያስገባው ዕቃ፤
  - ለተመዘገበ ሰው፣ ለመንግሥት ተቋም ወይም ከፍተኛ ግብይት ላለው ያልተመዘገበ ሰው የሚቀርብ በቀጥታ በገዢው ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት።

በቀጥታ በገዢው ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ላይ የተጨማሪ እሴት ታክስ የመክፈል ግዴታ የሚቋቋመው አቅርቦቱ በተከናወነ ጊዜ ሲሆን፣ አገልግሎቱን ያገኘው የተመዘገበ ሰው፤

የመንግሥት ተቋም ወይም ከፍተኛ ግብይት ያለው ያልተመዘገበ ሰው ታክሱን መክፈል አለበት።

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ መጣኔ

- ዜሮ የሚከፈልባቸው ላይ ዜሮ መጣኔ **(0%)**
- **ሌሎች ከታክሱ ነጻ ከሆኑት በስተቀር፡-**
- ከውጭ የሚገቡም ሆነ በሃገርውስጥ የሚቀርቡ አቅርቦቶች ላይ **15%**

ዜሮ የማስከፈያ መጣኔ ተፈጻሚ በሚደረግባቸው አቅርቦቶች

- ለውጭ ገበያ የሚቀርቡ የዕቃ አቅርቦቶች፤
- ለጥገና፣ ለዕድሳት፣ ለማሻሻያ ወይም ለማስተካከያ ተግባር በጉምሩክ አዋጅ መሠረት በጊዜያዊነት ወደ ሀገር የሚገቡ ዕቃዎች
- ከኢትዮጵያ ውጪ በሚጓዝ አውሮፕላን፣ ተሽከርካሪ ወይም ባቡር ላይ የተጫኑ ከኢትዮጵያ ውጪ ለጥቅም ወይም ለፍጆታ የሚውሉ የጉዞ ዕቃዎች
- አገልግሎትን በተመለከተ የሚያቀርቡት የሰነድ ማስረጃዎች አገልግሎቱ ጥቅም ላይ የሚውለው ከኢትዮጵያ ውጪ መሆኑን የሚያረጋግጡ ከሆነ
- አገልግሎቱ በተሰጠበት ጊዜ በቀጥታ የሚገናኘው ኢትዮጵያ ውጪ ከሚገኝ ዕቃ ጋር ሲሆን
- አገልግሎቱ በአካል የተሰጠው ከኢትዮጵያ ውጪ ከሆነ
- ሌሎች በተጨማሪ ዕሴት ታክስ ህጎች ላይ በዜሮ መጣኔ እንዲስተናገዱ የተጠቀሱ እና የሚጠቀሱ አቅርቦቶች

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ነጻ የተደረጉ

- የተመረጡ የፋይናንስ አገልግሎት
- የህክምና ተቋም የሚሰጠው አገልግሎት
- የህክምና መሳሪያዎች እና መድሃኒቶች
- የረዥም ጊዜ የመድን ውል መስጠት
- በዓለም አቀፍ ስምምነት ከተጨማሪ እሴት ታክስ ነጻ የተደረጉ ዓለም አቀፍ ድርጅቶች ወደ ሀገር የሚያስገቧቸው ዕቃዎች፤
- ዲፕሎማቲክ ሚሲዮኖች፣የኮንስላር ጽ/ቤቶች
- የሐይማኖት ነክ አገልግሎት
- ወርሃዊ ፍጆታ እስከ 200KWHመብራት እና 15 ሜትር ኩብ ውሃ
- የበሰሉ ወይም የተዘጋጁ ምግች/መጠጦች
  - ✓ እንጀራ
  - ✓ ዳቦ እና ወተት
- የጸረ-ወባ ክትባት፣ኮንዶም እና ለህክምና ተቋማት የሚቀርብ ኦክሲጅን
- የትምህርት ፕሮግራም
- በመኖሪያ ቤትነት ለሁለት ዓመት እና ከዚያ በላይ ያገለገለ የመኖሪያ ቤት ሽያጭ፤
- ሌሎች በተጨማሪ ዕሴት ታክስ ህጎች ላይ በዜሮ መጣኔ እንዲስተናገዱ የተጠቀሱ እና የሚጠቀሱ አቅርቦቶች

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ምዝገባ

የግደታ ምዝገባ

- በማናቸውም የ12 ወራት ጊዜ መጀመሪያ በዚህ ሰው የሚከናወነው ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ጠቅላላ ድምር 2,000,000 ብር ሊበልጥ እንደሚችል የሚያሳምን ምክንያት ሲኖር፣ ወይም

- በማናቸውም የ12 ወራት ጊዜ መጨረሻ ወይም ከዚህ ባነሰ ጊዜ ውስጥ በዚህ ሰው የተከናወነው ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት 2,000,000 (ሁለት ሚሊዮን) ብር የጠቅላላ አቅርቦት ድምር ሲኖር በግዴታ ይመዘገባል

የፍቃደኝነት ምዝገባ

- በዓመቱ ያከናወነው ወይም ሊያከናውን የሚችለው ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦቱ ዋጋ ከ1,000,000 (አንድ ሚሊዮን) ብር የሚበልጥ ከሆነ በፍቃደኝነት ሊመዘገብ ይችላል።

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ምዝገባ

የቅርንጫፍ ምዝገባ

የተመዘገበ ሰው አንድ ምዝገባ ብቻ ያለው መሆኑ ግዴታውን በመወጣት ረገድ ከፍተኛ ጫና የሚያሳድርበት ከሆነ የቅርንጫፍ ምዝገባ እንዲፈቀድለት ሊያመለክት ይችላል።

በቅርንጫፎች እና በስራ ክፍሎች ታክስ የሚከፈልበት የስራ እንቅስቃሴ የሚያከናውን ሰው መመዝገብ ያለበት በራሱ ስም እንጅ በቅርንጫፍ እና በስራ ክፍሎች ስም ሊሆን አይችልም።

ቅርንጫፉ፣የስራ ክፍሉ ወይም የተለየ ታክስ የሚከፈልበት እንቅስቃሴ ራሱን ችሎ እንዲመዘገብ የሚፈቀደው የታክሱ ባለስልጣን ለተመዘገበው ሰው በሚሰጠው የጽሑፍ ማስታወቂያ የተመለከቱ ሁኔታዎች እና ገደቦች እንደተጠበቁ ይሆናል።

በታክስ ባላስልጣኑ ተለይቶ የተመዘገበ እያንዳንዱ ቅርንጫፍ፤ የስራ ክፍል ወይም የተለየ ታክስ የሚከፈልበት የስራ እንቅስቃሴ በእያንዳንዱ የሂሳብ ጊዜ ራሱን የቻለ የተጨማሪ እሴት ታክስ ማስታወቂያ ማቅረብ አለበት።

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ምዝገባ

የቅርንጫፍ ምዝገባ

ተለይቶ የተመዘገበ ቅርንጫፍ፤ የስራ ክፍል ወይም የተለየ ታክስ የሚከፈልበት የስራ እንቅስቃሴ ለዋናው መስሪያ ቤት ወይም ለሌላ ተለይቶ ለተመዘገበ ቅርንጫፍ የሚያቀርበው አቅርቦት ግንኙነት ባላቸው ሰዎች መካከል የተፈጸመ አቅርቦት እንደሆነ ተደርጎ ይወሰዳል።

ለተጨማሪ እሴት ታክስ የመመዝገብ ግዴታን ለሚያስከትለው የግብይት መጠን አፈጻጸም እያንዳንዱ ተለይቶ የተመዘገበ የአንድ ኩባንያ ቅርንጫፍ፤ የስራ ክፍል፤ ወይም የተለየ ታክስ የሚከፈልበት የስራ እንቅስቃሴ ግብይት የኩባንያው አቅርቦት ውስጥ ይደመራል።

የታክሱ ባለስልጣን የሚደረገውን የግብአት ተቀናሽ በቅርንጫፍ ደረጃ ሳይሆን በተመዘገበው ሰው ዋና መስሪያቤት ደረጃ እንዲፈጸም ሊያዝ ይችላል።

የተመዘገበው ሰው ዋና መስሪያ ቤት ተለይቶ ለተመዘገበ ቅርንጫፍ፤ የስራ ክፍል፤ ወይም የተለየ ታክስ የሚከፈልበት የስራ እንቅስቃሴ የደለደለው የጠቅላላ አገልግሎት ወጪ ዋናው መስሪያ ቤት በክፍያ ለቅርንጫፍ፤ ለስራ ክፍል ወይም ለተለየ ታክስ የሚከፈልበት የስራ እንቅስቃሴ የፈጸመው ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት እንደሆነ ይቆጠራል።

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ምዝገባ

የውጭ አቅራቢን ስለመመዝገብ

- የውጭ አቅራቢዎች በታክሱ ባለስልጣን የጸደቀውን የምዝገባ ቅጽ በመጠቀም በኦንላይን የምዝገባ ዘዴ ለመመዝገብ ማመልከት አለባቸው።

- **የምዘገባው ማመልከቻ ቅጽ የሚከተሉትን መረጃዎች ሊይዝ ይገባል፤**

  - የውጭ አቅራቢው ነዋሪ በሆነበት አገር የተሰጠው ብሄራዊ የታክስ ከፋይ መለያ ቁጥር፤
  - የውጭ አቅራቢውን አድራሻ፤ የስልክ ቁጥር፤ ፋክስ እና የሚገኝበትን የኤሌክትሮኒክ ዝርዝር፤
  - የውጭ አቅራቢው ታክስ የሚከፈልበትን የስራ እንቅስቃሴ የሚያከናውንበት ዌብሳይት ወይም ዩኒፎርም ሪሶርስ ሎኬተር(ዩ አር ኤል)፤
  - የውጭ አቅራቢው በኢትዮጵያ የሚኖርበትን የተጨማሪ እሴት ታክስ ግዴታ የሚወጣለትን ሰው ሰም፤አድራሻ፤ የስልክ ቁጥር፤ ፋክስ እና የሚገኝበትን የኤሌክትሮኒክ ዝርዝር፤
  - የታክሱ ባለስልጣን የሚጠይቀው ሌላ መረጃ፤

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ምዝገባ

የተመዘገበ ሰው ግዴታዎች

- ታክስ የሚከፈልበትን የስራ እንቅስቅሴ በማይንቀሳቀስ የስራ ቦታ የሚያከናውን ማናቸውም የተመዘገበ ሰው፡-

  - ታክስ የሚከፈልበትን እንቅስቃሴ በሚያካሂድበት ዋነኛ የስራ ቦታ በግልጽ በሚታይ ስፍራ ዋናውን የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ምዝገባ የምስክር ወረቀት የመለጠፍ፤

  - የተሠጠውን የተጨማሪ ዕሴት ታክስ የምዝገባ የምስክር ወረቀት ቅጂ ታክስ የሚከፈልበት እንቅስቃሴ በሚያካሂድባቸው ሌሎች የስራ ቦታዎች ሁሉ በግልጽ በሚታይ ሥፍራ የመለጠፍ ግዴታ አለበት

  - የተመዘገበ ሰው ለተጨማሪ እሴት ታክስ የተመዘገበበትን ዝርዝር መረጃ ታክስ የሚከልበትን ስራ በሚያከናውንበት ዌብሳይት እና የማህበራዊ ሚዲያ አድራሻ ላይ ማስፈር አለበት።

  - የተመዘገበው ሰው ለውጦች በሚኖሩት ጊዜ ይህንኑ ለውጥ በ30 ቀን ጊዜ ውስጥ ለታክሱ ባለስልጣን ማስታወቅ አለበት።

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ አቅርቦቶች

ቅይጥ አቅርቦቶች

- አገልግሎትን ከማቅረብ ጋር በተያያዘ የሚከናወን የዕቃ አቅርቦት የአገልግሎት አቅርቦት እንደሆነ ተደርጐ ይወሰዳል።
- ከዕቃ አቅርቦት ጋር በተያያዘ የሚከናወን የአገልግሎት አቅርቦት የዕቃ አቅርቦት እንደሆነ ተደርጐ ይወሰዳል።
- በዱቤ ግዥ ወይም በፋይናንስ ሊዝ ውል ለሚቀርብ ዕቃ ራሱን የቻለ ክፍያ ሆኖ የተካተተ እና ለአቅርቦቱ ተጠቃሚ የተገለጸ የወለድ ክፍያን የሚጨምር ሲሆን፣ የዚህ ዓይነቱ አቅርቦት የዕቃ አቅርቦት እና የፋይናንስ አገልግሎትን የያዘ ሁለት አቅርቦት እንደሆነ ተደርጐ ይወሰዳል።

- አቅርቦቱ፡-
  - ✓ የተጨማሪ እሴት ታክስ የማስከፈያ መጣኔ ተፈጻሚ የሚደረግበት ከሆነ ፣
  - ✓ ዜሮ የማስከፈያ ልክ ተፈጻሚ የሚደረግለት ከሆነ እና ፣
  - ✓ ከተጨማሪ እሴት ታክስ ነጻ በሚሆንበት ጊዜ አንድ ግብይት የማይቀር የሌላ ግብይት አካል ሆኖ፤ የማይቀረው ግብይት የሌላኛው ግብይት አካል ካልሆነ በስተቀር ።

እያንዳንዱ የአቅርቦቱ ክፍል ራሱን የቻለ አቅርቦት እንደሆነ ተደርጐ ይወሰዳል ፣

የተጨማሪ ዕሴት...

የዕድል መከራ ጨዋታ አቅርቦት

- በእያንዳንዱ ታክስ የሚከፈልበት ጨዋታ ሳይሆን በእያንዳንዱ የሒሣብ ጊዜ ውስጥ ካከናወነው ጨዋታ በሚገኘው ትርፍ ላይ በመመስረት ይሰላል።

- በአንድ የሂሳብ ጊዜ ሊኖረው የሚገባው የውጤት ታክስ **(ሀ-ለ) x ሐ**

  - "ሀ" ማለት፡- በሂሳብ ጊዜው ውስጥ የእድል መከራ የተደረገበት ጠቅላላ የገንዘብ መጠን፤
  - "ለ" ማለት፡- በሂሳብ ጊዜው ውስጥ የተሰጠው ሽልማት የገንዘብ ዋጋ፤
  - "ሐ" ማለት የታክስ ክፍልፋይ፤ (15%/(100+15%)

ምሳሌ፡- በአንድ የሂሳብ ጊዜ ውስጥ የዕድል መከራ የተደረገበት ጠቅላላ የገንዘብ መጠን 5,000,000 ቢሆን እና የተሰጠው የሽልማት መጠን ደግሞ 1,000,000 ቢሆን

(ሀ-ለ)*ሐ

በዚህ መሰረት (ሀ)= 5000,000 (ለ)= 1000,000 (ሐ)=የታክስ ክፍልፋይ ነው። በዚህ መሰረት (ሀ-ለ)*ሐ በተሰጠው ቁጥር ተክተን ውጤቱን እናገኛለን ይህም እንደሚከተለው ይሆናል።

(5000000-1000000)*15/115 = 4,000,000*15/115 = **521,739.1** የውጤት ታክስ ሆኖ የሚወሰደው

የተጨማሪ ዕሴት...

❑ የአደራ ሽያጭ እና በውክልና ስልጣን ደረጃ ስለማስተላለፍ

- የእቃው ባለቤት (ሻጭ) እቃውን በአቅርቦት ወይም በተመላሽ (የአደራ ሽያጭ) ለሌላ ሰው መስጠቱ ግብይት እንደተፈጸመ አያስቆጥርም።
- የእቃ አቅርቦት ግብይት ተፈጽሟል የሚባለው ባለቤቱ የእቃውን ባለቤትነት ወደ ገዢው ሲያስተላልፍ ይሆናል።
- በውክልና ስልጣን ደረጃ እቃ ለአንድ ሰው ሲተላለፍ ግብይት እንደተፈጸመ አይቆጠርም።

❑ በወኪሎች ወይም ለወኪሎች የተፈጸመ አቅርቦት

- ማናቸውም ወኪል ወካዩን በመወከል የሚያከናውነው የዕቃ ወይም የአገልግሎት አቅርቦት በወካዩ የተከናወነ አቅርቦት እንደሆነ ተደርጐ ይቆጠራል።
- ወኪል ለሆነ ሰው የሚቀርብ ዕቃ ወይም አገልግሎት ለወካዩ የተደረገ አቅርቦት እንደሆነ ይቆጠራል። ነገር ግን ወኪሉ ለወካዩ የሚሰጠውን አገልግሎት በሚመለከት ተፈጻሚ አይሆንም።

የተጨማሪ ዕሴት...

❑ የአደራ ሽያጭ እና በውክልና ስልጣን ደረጃ ስለማስተላለፍ

- የእቃው ባለቤት (ሻጭ) እቃውን በአቅርቦት ወይም በተመላሽ (የአደራ ሽያጭ) ለሌላ ሰው መስጠቱ ግብይት እንደተፈጸመ አያስቆጥርም።
- የእቃ አቅርቦት ግብይት ተፈጽሟል የሚባለው ባለቤቱ የእቃውን ባለቤትነት ወደ ገዢው ሲያስተላልፍ ይሆናል።
- በውክልና ስልጣን ደረጃ እቃ ለአንድ ሰው ሲተላለፍ ግብይት እንደተፈጸመ አይቆጠርም።

❑ በወኪሎች ወይም ለወኪሎች የተፈጸመ አቅርቦት

- ማናቸውም ወኪል ወካዩን በመወከል የሚያከናውነው የዕቃ ወይም የአገልግሎት አቅርቦት በወካዩ የተከናወነ አቅርቦት እንደሆነ ተደርጐ ይቆጠራል።
- ወኪል ለሆነ ሰው የሚቀርብ ዕቃ ወይም አገልግሎት ለወካዩ የተደረገ አቅርቦት እንደሆነ ይቆጠራል። ነገር ግን ወኪሉ ለወካዩ የሚሰጠውን አገልግሎት በሚመለከት ተፈጻሚ አይሆንም።

የተጨማሪ ዕሴት...

❑ ከቦንድድ የማምረቻ ፋብሪካ መጋዘን እቃ ወጪ ስለማድረግ

➢ በወጪ ንግድ የቀረጥ ማበረታቻ ስርአት መሰረት ዕቃ ከቦንድድ የማምረቻ ፋብሪካ መጋዘን ወጪ ሲደረግ ወይም የእቃ አቅርቦት ሲፈጸም በኢትዮጵያ ውስጥ ታክስ የሚከፈልበት የስራ እንቅስቃሴ በማከናወን ሂደት የእነዚህ እቃዎች አቅርቦት እንደተፈጸመ ይቆጠራል።

➢ እነዚህ እቃዎች ለአገር ውስጥ ገበያ የዋሉ ከሆነ አቅርቦቱ ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ስለሆነ 15 በመቶ የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ይከፈልበታል።

➢ ዕቃዎቹ ለውጭ ገበያ የተላኩ ከሆነ አቅርቦቱ ዜሮ የማስከፈያ ልክ ተፈጻሚ ይደረግለታል።

የሰራተኞች አገልግሎት

➢ የተመዘገበው ሰው ሠራተኞችን ቀጥሮ የሚያሰራ ከሆነ እና ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት ለሠራተኞች የሚሰጥ ጥቅማ ጥቅም አንድ ክፍል በማድረግ የሚያቀርብ ከሆነ፣ አቅርቦቱ ክፍያን በመቀበል በትክክለኛ የገበያ ዋጋ እንደተፈጸመ ይቆጠራል።

➢ አሠሪው ለሠራተኞቹ ለሚያከናውነው አቅርቦት እንዲውል በፈጸመው ተቀናሽ የሚሆን ግዢ ላይ የታክስ ተቀናሽ ሊያገኝ የማይችል ከሆነ አቅርቦቱን ለሠራተኞቹ ያለክፍያ እንደፈጸመ ይቆጠራል፣

➢ ሰራተኛ በቅጥር ውል መሰረት ለአሰሪው የሚሰጠው አገልግሎት አቅርቦት እንደሆነ አይቆጠርም።

የተጨማሪ ዕሴት...

❑አሰሪው ለሰራተኛው፡፡

- በሰራተኛው ስም ለአቅራቢ ክፍያ የሚፈጽም ከሆነ፤ወይም
- አሰሪው ለሰራተኛው በቅናሽ ወይም በነጻ የሚያቀርበው ዕቃ ወይም አገልግሎት ታክስ ይከፈልበታል።
- ሰራተኛው ያወጣውን ወጪ የሚተካ ከሆነ፤ እነዚህም ክፍያዎች በጥቅማ ጥቅም መልክ ለሰራተኛ የሚሰጥ እቃ እና አገልግሎትን ወጪ ለመሸፈን የሚውሉ ከሆነ፤ ለሰራተኛ የሚሰጥ እቃ እና አገልግሎት ታክስ የሚከፈልበትን የስራ እንቅስቃሴ በማከናወን ሂደት የተፈጸመ ባለመሆኑ አሰሪው በዚህ አይነቱ ወጪ ላይ የታክስ ተቀናሽ ሊያገኝ አይችልም።

የተጨማሪ ዕሴት...

ያገለገሉ እቃዎች

❑ ካገለገሉ ዕቃዎች ጋር ተያይዞ ታክሱ ተፈጻሚ የሚሆነው ከታች የተዘረዘሩት ሁኔታዎች ተሟልተው ሲገኙ ነው፡-

- ያገለገሉ ዕቃዎች አቅራቢ ያገለገሉ ዕቃዎችን ካልተመዘገበ ሰው በሚገዛበት ጊዜ፣
- ያገለገሉ ዕቃዎች አቅራቢ ያገለገሉትን ዕቃዎች ወደ ሀገር ያስገባ ካልሆነ፣
- ያገለገሉ ዕቃዎች አቅራቢ ያገለገሉ እቃዎችን የገዛው ከታክስ ነጻ በሆነ ወይም ዜሮ የማስከፈያ ልክ ተፈጻሚ በሚደረግበት ግብይት ካልሆነ፣ እና

- ያገለገሉት ዕቃዎች አቅራቢ፡-
  - ✓ ያገለገሉትን እቃዎች በሚከፈልበት አቅርቦት በሽያጭ ወይም በለውጥ ያቀረበ ከሆነ እና
  - ✓ ያገለገሉትን ዕቃዎች በገዛበት ጊዜ በነበሩበት ሁኔታ መልሶ የሚሸጥ ከሆነ።

የተጨማሪ ዕሴት...

ያገለገሉ እቃዎች

❑ ካገለገሉ ዕቃዎች ጋር ተያይዞ ታክሱ ተፈጻሚ የሚሆነው ከታች የተዘረዘሩት ሁኔታዎች ተሟልተው ሲገኙ ነው፡-

- ያገለገሉ ዕቃዎች አቅራቢ ያገለገሉ ዕቃዎችን ካልተመዘገበ ሰው በሚገዛበት ጊዜ፣
- ያገለገሉ ዕቃዎች አቅራቢ ያገለገሉትን ዕቃዎች ወደ ሀገር ያስገባ ካልሆነ፣
- ያገለገሉ ዕቃዎች አቅራቢ ያገለገሉ እቃዎችን የገዛው ከታክስ ነጻ በሆነ ወይም ዜሮ የማስከፈያ ልክ ተፈጻሚ በሚደረግበት ግብይት ካልሆነ፣ እና
- ያገለገሉት ዕቃዎች አቅራቢ፡- ያገለገሉትን እቃዎች በሚከፈልበት አቅርቦት በሽያጭ ወይም በለውጥ ያቀረበ ከሆነ እና ያገለገሉትን ዕቃዎች በገዛበት ጊዜ በነበሩበት ሁኔታ መልሶ የሚሸጥ ከሆነ።

ከላይ የተዘረዘሩት ሁኔታዎች በተሟሉ ጊዜ ያገለገሉ ዕቃዎች አቅራቢ፡-

- ያገለገሉትን ዕቃዎች የግብዓት ተቀናሽ በሚፈቀድለት ግዥ እንደገዛቸው፣
- ያገለገሉትን ዕቃዎች በገዛበት ጊዜ ላገለገሉት ዕቃዎች ከከፈለው ዋጋ ጋር ተመጣጣኝ በሆነ የታክስ ክፍልፋይ የግብዓት ታክስ እንደከፈለ ተቆጥሮ፤በግብዓት ላይ ለከፈለው ታክስ ተቀናሽ ይፈቀድለታል።

የተጨማሪ ዕሴት...

የዕድል ሙከራ ጨዋታ አቅርቦት

- የተመዘገበ ሰው ታክሱ የሚሰላው በሚያከናውነው በእያንዳንዱ ታክስ የሚከፈልበት ጨዋታ ሳይሆን በእያንዳንዱ የሒሣብ ጊዜ ውስጥ ካከናወነው ጨዋታ በሚገኘው ትርፍ ላይ በመመስረት የሚሰላ ይሆናል።

- በእድል ሙከራ ጨዋታ አቅርቦት ላይ የተሰማራ የተመዘገበ ሰው በአንድ የሂሳብ ጊዜ ሊኖረው የሚገባው የውጤት ታክስ ስሌት በሚከተለው ቀመር መሰረት የሚገኘውን የገንዘብ መጠን የሚጨምር ይሆናል፦ (ሀ-ለ) x ሐ

- **በዚህ ቀመር ውስጥ፥-**

  - ✓ “ሀ” ማለት፥- በሂሳብ ጊዜው ውስጥ የእድል ሙከራ የተደረገበት ጠቅላላ የገንዘብ መጠን፤
  - ✓ “ለ” ማለት፥- በሂሳብ ጊዜው ውስጥ የተሰጠው ሽልማት የገንዘብ ዋጋ፤
  - ✓ “ሐ” ማለት የታክስ ክፍልፋይ (15%/(100+15%))

የተጨማሪ ዕሴት...

የዕድል ሙከራ ጨዋታ አቅርቦት

❑ ምሳሌ፡-

- በአንድ የሂሳብ ጊዜ ውስጥ የዕድል ሙከራ የተደረገበት ጠቅላላ የገንዘብ መጠን 5000,000 ቢሆን እና የተሰጠው የሽልማት መጠን ደግሞ 1000,000 ቢሆን ይህንን (ሀ-ለ)*ሐ በሚለው ቀመር ውስጥ እንተካለን።
- በዚህ መሰረት፡-
  - ✓ (ሀ)= 5000,000
  - ✓ (ለ)= 1000,000
  - ✓ (ሐ)=የታክስ ክፍልፋይ ነው።
- ይህም በቀመሩ መሰረት ሲሰራ

5000000-1000000*15/115
=4000000*15/115
=**521,739.1** የውጤት ታክስ ሆኖ ይወሰዳል።

የተመዘገበ ሰው ለዕድል ሙከራ ጨዋታው በአቅርቦትነት ባዋላቸው የዕድል ሙከራ ማጫወቻ አቅርቦቶች ላይ የከፈለው የግብአት ታክስ ተቀናሽ አይደረግም እንዲሁም አቅርቦቱን ያከናወነው የተመዘገበ ሰው ለአቅርቦቱ የታክስ ደረሰኝ መስጠት የለበትም።

የተጨማሪ ዕሴት...

ውርስ የተደረገ ተቀማጭ ገንዘብ

- ማናቸውም አቅራቢ ከዕቃ ወይም ከአገልግሎት አቅርቦት ጋር በተያያዘ ተቀማጭ ገንዘብ የተቀበለ እና ይህም ተቀማጭ ገንዘብ በአቅራቢው ውርስ የተደረገ እንደሆነ፣ ተቀማጩ ገንዘብ ውርስ በተደረገበት ጊዜ አቅራቢው የአገልግሎት አቅርቦት እንዳከናወነ ይቆጠራል።
- የአገልግሎት አቅርቦት እና ውርስ የተደረገው የተቀማጭ ገንዘብ አቅርቦት አንድ ዓይነት ባህሪ ያላቸው እንደሆኑ ተደርገው ይወሰዳሉ።
- የአገልግሎቱ አቅርቦት እሴት የሚከተለው ይሆናል፦
  - ተቀማጩ ገንዘብ ውርስ በተደረገ ጊዜ የተመዘገበ ሰው የነበረን አቅራቢ በሚመለከት፣ በተወረሰው ተቀማጭ ገንዘብ መጠን ላይ ከተቀማጩ ገንዘብ ጋር እኩል የሆነ የገንዘብ መጠን ሲቀነስ እና በታክሱ ክፍልፋይ ሲበዛ፣ ወይም
  - ሌላ ማናቸውንም አቅራቢ በሚመለከት ውርስ የተደረገው ተቀማጭ ገንዘብ መጠን ሲሆን ለዕቃ ማሸጊያነት ለሚውሉ ዕቃዎች የሚሰጠውን ተቀማጭ ገንዘብ አይጨምርም።

የተጨማሪ ዕሴት...

የመብት፣የምርጫ እና የቫውቸር አቅርቦት

- ይህ ተፈጻሚ የሚሆነው የሚከተሉት ሁኔታዎች ተሟልተው ሲገኙ ነው፡-
  - የመብት፤ የምርጫ ወይም የቫውቸር አቅርቦት ሲኖር፣
  - መብቱን ወይም ምርጫውን በመጠቀም ሂደት ወይም ለተከታታይ አቅርቦት ክፍያ ቫውቸሩን በሙሉ ወይም በከፊል በመመለስ ሂደት ሌላ አቅርቦት (‹‹ተከታይ አቅርቦት››) ተፈጽሞ ከሆነ፡፡
  - የመብት፤ የምርጫ ወይም የቫውቸር አቅርቦቱ ታክስ የማይከፈልበት አቅርቦት ከሆነ እና ተከታይ አቅርቦቱ ብቻ ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ከሆነ ለተከታዩ አቅርቦት የሚፈጸመው ክፍያ ለመብቱ፤ ለምርጫው ወይም ለቫውቸሩ አቅርቦት የተፈጸመን ክፍያ ይጨምራል፡
  - ቫውቸርን ማዘጋጀት የአገልግሎት አቅርቦት እንደሆነ ይቆጠራል፡፡

የተጨማሪ ዕሴት...

ላልተገለጹ አቅርቦቶች የሚውል ቫውቸር

- የሚከተሉት ሁኔታዎች ተሟልተው ከተገኙ ቫውቸር ማዘጋጀት ለተጨማሪ ዕሴት ታክስ አፈጻጸም ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት እንደሆነ አይቆጠርም፦
  - ቫውቸሩ በእጁ የሚገኝ ሰው ቫውቸሩን በማስረከብ እስከተወሰነ የገንዘብ መጠን ድረስ ዋጋ ያላቸውን ዕቃዎች ወይም አገልግሎቶች የሚያገኝበት ከሆነ፤
  - ቫውቸሩን መጠቀም የሚቻልባቸው እቃዎች እና አገልግሎቶች የተለየ የተጨማሪ እሴት ታክስ አፈጻጸምን የሚከተሉ ከሆነ፤ እና
  - ቫውቸሩ የተወሰነ የገንዘብ መጠን ይዞ የሚታተም ከሆነ።
  - የተጠቀሰው ቫውቸር በሙሉ ወይም በከፊል ጥቅም ላይ ከመዋሉ በፊት ጊዜው ያለፈ እንደሆነ፡-በቫውቸሩ ጊዜ ማለፍ የቫውቸሩ አቅራቢ ቫውቸሩ ለተሰጠው ሰው የአገልግሎት አቅርቦት እንዳከናወነ ይቆጠራል።

የተጨማሪ ዕሴት...

ላልተገለጹ አቅርቦቶች የሚውል ቫውቸር

- **የአቅርቦት ዋጋ የሚባለው፡-**

- የቫውቸሩ የመጠቀሚያ ጊዜ ባለፈበት ቀን የተመዘገበ ሰው የነበረን አቅራቢ በሚመለከት፡- ጥቅም ላይ ካልዋለው የቫውቸሩ ዋጋ ላይ፤ ጥቅም ላይ ያልዋለው የቫውቸሩ ዋጋ ሲባዛ በታክስ ክፍልፋይ የሚገኘው ወጤት ተቀንሶ፤
- ወይም ለሌላ ማናቸውም አቅራቢ ጥቅም ላይ ያልዋለው የቫውቸሩ ዋጋ።

- ከታች የተዘረዘሩት የተሟሉ በሚሆንበት ጊዜ የአቅርቦቱ ዋጋ እንደሆነ የሚወሰደው የቫውቸሩን የገንዘብ ዋጋ በታክስ ማስከፈያው መጣኔ በማባዛት የሚገኘውን ውጤት ከቫውቸሩ ዋጋ ላይ በመቀነስ የሚገኘውን ሒሳብ ይጨምራል። ለዚህም መሟላት ያለባቸው ጉዳዮች

  - ✓ የተመዘገበ ሰው ያለአንዳች ክፍያ ቫውቸር ሲሰጥ፣
  - ✓ ቫውቸሩ የተሰጠው ሰው ቫውቸሩን በመጠቀም ዕቃዎችንና አገልግሎቶችን በቅናሽ ዋጋ ከሌላ አቅራቢ መግዛት የሚችል ሲሆን፣ ምሳሌ፡- የስጦታ ካርዶችን በመጠቀም ግብይት መፈጸም
  - ✓ ዜሮ የማስከፈያ ልክ ተፈጻሚ ከሚሆንበት በስተቀር ቫውቸሩ ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት ለመግዛት የሚውል በሚሆንበት ጊዜ

የተጨማሪ ዕሴት...

በቅድመ - ክፍያ የሚቀርብ የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት

- ይህ በዋናነት ተፈጻሚ የሚሆነው፡-

  - የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት አቅራቢ የቅድሚያ ክፍያ በማስከፈል የሚሰጠውን የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት፣
  - በቅድመ-ክፍያ የሚቀርብን የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት በማቅረብ ረገድ አከፋፋይ፣ ወኪል ወይም የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት አገናኝ ሆኖ የሚሰራ ሰው የሚያቀርበውን አገልግሎት በሚመለከት

- ❖ አንድ የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት አቅራቢ ለሌላ የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት አቅራቢ የሚሰጠውን እና በተጨማሪ ዕሴት ታክስ ህግ መሠረት ከሚከናወን መደበኛ የሥራ እንቅስቃሴ ጋር የተገናኘን አቅርቦት በሚመለከት ተፈጻሚ አይሆንም።

- ❖ የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት አቅራቢ በቅድመ ክፍያ የሚቀርብን የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት ከችርቻሮ መሸጫ ዋጋ በታች በሆነ የቅናሽ ዋጋ ለቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት አገናኝ በሚያቀርብ ጊዜ የአቅርቦቱ ዋጋ የሚሰላው የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት አገናኙ አቅርቦቱን በችርቻሮ መሸጫ ዋጋ እንደገዛ ተቆጥሮ ነው።

- የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት አገናኝ በቅድመ ክፍያ የሚቀርብን የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት የሚገዛ እና የሚሸጥ በሚሆንበት ጊዜ፣ የሚፈጽመው ግዥ እንዳልተፈጸመ፣ እና የሚሸጠው አገልግሎት እንዳልቀረበ፣ ተደርጎ ይቆጠራል።

የተጨማሪ ዕሴት...

የባለዕዳ ዕቃ አቅርቦት

- የተመዘገበ ቢሆንም ባይሆንም ባለዕዳ ለባለገንዘብ መክፈል የሚገባውን ዕዳ በሙሉ ወይም በከፊል ለማስከፈል ባለገንዘቡ የባለዕዳውን ዕቃ ለሦስተኛ ወገን የሸጠ እንደሆነ፡-
  - ለሦስተኛ ወገን የተከናወነው ሽያጭ በባለዕዳው የተፈጸመ እንደሆነ ተደርጐ የሚቆጠር ሲሆን፣
  - ባለዕዳው ለባለገንዘቡ አቅርቦቱ ከተጨማሪ እሴት ታክስ ነጻ መሆኑን በጽሑፍ እስካላረጋገጠለት ድረስ ባለገንዘቡ በዕቃው ላይ ሊከፈል የሚገባውን ታክስ የመክፈል ግዴታ አለበት
  - ማረጋገጫ ያልተሰጠው ባለገንዘብ በእጁ ያለውን ማናቸውንም መረጃ መሠረት በማድረግ አቅርቦቱ በባለዕዳው ቢከናወን ኖሮ ከተጨማሪ እሴት ታክስ ነጻ ይሆን እንደነበር አድርጐ መውሰድ ይችላል።
  - የባለዕዳውን ዕቃ የሚሸጥ ባለገንዘብ የከፈለው የግብአት ታክስ ከሚሰበሰበው የውጤት ታክስ ላይ እንዲቀነስለት ማድረግ አይችልም።

የተጨማሪ ዕሴት...

የመድን አገልግሎት

- **የመድን አገልግሎት በሁለት ይከፈላል**

1. የህይወት መድን፡- ሞት እና የአካል ጉዳት የመሳሰሉት ከታክሱ ነጻ ተደርገዋል።

2. ጠቅላላ መድን፡

- የመድን ሰጪ ድርጅት የሚያቀርበው የጠቅላላ መድን ውል አቅርቦት የተጨማሪ እሴት ታክስ ተፈፃሚ ይሆንበታል።
- የውሉ አካል ቢሆንም ባይሆንም የተመዘገበ ሰው ታክስ የሚከፈልበትን የሥራ እንቅስቃሴ በማከናወን ሂደት በደረሰ ጉዳት ምክንያት የጠቅላላ መድን ካሣ የተቀበለ እንደሆነ የዚህ ዓይነቱ ክፍያ የተመዘገበው ሰው ታክስ የሚከፈልበትን የሥራ እንቅስቃሴ በማከናወን ሂደት ለአገልግሎቱ አቅርቦት እንደተከፈለው ዋጋ ይቆጠራል።ይህ ተፈፃሚ የሚሆነው ለታክሱ ለተመዘገበ ሰው በሚከፈለው የመድን ካሳ ክፍያ ላይ ብቻ ነው።
- ለታክሱ የተመዘገበ ሰው ከመድን ሰጪው የመድን ካሳ በሚከፈለው ጊዜ፣ የካሳ ክፍያው መድን ሰጪው ለመድን ተቀባዩ ላቀረበው አገልግሎት የተከፈለ ዋጋ እንደሆነ ይቆጠራል።

የተጨማሪ ዕሴት...

የመድን አገልግሎት

2. ጠቅላላ መድን፣

- የአቅርቦቱ ዋጋ ነው የሚባለው የተመዘገበው ሰው ከተቀበለው ገንዘብ ላይ የታክሱ ክፍልፋይ የገንዘብ መጠን ከተቀነሰ በኋላ የሚቀረው ሒሣብ ነው።

ምሳሌ፡- ለካሳ የተከፈለው ጠቅላላ አቅርቦት 1,150,000 ብር ቢሆን ይህንን በታክሱ ክፍልፋይ አባዝተን የተገኘውን ውጤት ከ 1,150,000 ላይ በመቀነስ የአቅርቦቱን ዋጋ እናገኛለን

በዚህም መሰረት፡-

ሀ/(100+ሀ)= 15%/(100+15%) =15/115* 1,150,000 = 1,150,000 -150,000 =1000,000

በዚህም መሰረት የአቅርቦቱ ዋጋ 1,000,000 ብር ሲሆን ታክሱ 150,000 ይሆናል ማለት ነው።

የተጨማሪ ዕሴት...

የመድን አገልግሎት

- መድን ገቢው ለታክሱ የተመዘገበ ሰው ቢሆንም ባይሆንም፣ የመድን ሰጪው ላቀረበው የመድን አቅርቦት የሚከፈለው የአረቦን ክፍያ (ፕሪሚየም) የአቅርቦቱ ዋጋ እንደሆነ ተቆጥሮ የተጨማሪ እሴት ታክስ ተፈፃሚ ይደረግበታል።

- የኢንሹራንስ ኩባንያዎች ከግለሰብ ላይ አረቦን (ፕሪሚየም) በሚያስከፍሉበት ጊዜ ታክሱን መሰብሰብ ይጠበቅባቸዋል።

- የጠቅላላ መድን አገልግሎት አቅርቦቱ የተከናወነው ለተመዘገበ ሰው በሚሆንበት ጊዜ እና አገልግሎቱን ተጠቅሞ ታክስ የሚከፈልበትን የሥራ እንቅስቃሴ የሚያከናውን ከሆነ፣ የተመዘገበው ሰው በአረቦኑ ላይ የከፈለውን የተጨማሪ እሴት ታክስ በግብአት ታክስነት የማቀናነስ መብት ይኖረዋል።

- የጠለፋ መድን ታክስ የሚከፈልበት ሲሆን የጠለፋ መድን ሰጪ ኩባንያው በአገር ውስጥ ያልተመዘገበ በሚሆንበት ጊዜ፣ የተጨማሪ እሴት ታክሱ በቀጥታ በገዢው የሚሰበሰብ ይሆናል።

የተጨማሪ ዕሴት...

ለራስ የሚደረግ አቅርቦት

- የዕቃዎቹን ግዥ ሲፈጽም ወይም ወደ ሀገር ሲያስገባ የከፈለው የግብአት ታክስ ተቀናሽ የተደረገለት የተመዘገበ ሰው ዕቃዎቹን የግብአት ታክስ ተቀናሽ ለማይፈቀድለት ተግባር ያዋለ እንደሆነ ይህ ተግባር ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት እንደሆነ ተደርጐ ይወሰዳል።

- በዚህ መሰረት በተከናወነ ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት የተመዘገበው ሰው የተቀበለው የውጤት ታክስ እንደሆነ የሚቆጠረው የተመዘገበው ሰው የግብአት ታክስ ተቀናሽ ለማይደረግበት አቅርቦት ያዋለውን ዕቃ በገዛበት ወይም ወደ ሀገር ባስገባበት ጊዜ የከፈለው የግብአት ታክስ ነው።

- ‹‹የግብአት ተቀናሽ የማይፈቀድለት ተግባር›› ማለት ዕቃን በሚመለከት ዕቃውን ታክስ ከሚከፈልበት አቅርቦት ውጪ ለሆነ አላማ ማዋል ነው፡፡

የተጨማሪ ዕሴት...

የውጭ አቅራቢዎች የተጨማሪ እሴት አከፋፈል

- ይህ ተፈጻሚ የሚሆነው ለተጨማሪ እሴት ታክስ የመመዝገብ ግዴታን ከሚያስከተለው የገንዘብ መጠን በላይ ታክስ የሚከፈልበት ግብይት ባላቸው የውጭ አገር አቅራቢዎች ላይ ነው።

“የውጭ አቅራቢ” ማለት፦

- በኤሌክትሮኒክ ዘዴ የሚታዘዝ እቃ አቅራቢ፤
- ከሩቅ የሚሰጥ አገልግሎት አቅራቢ ወይም
- የኤሌክትሮኒክ ማከፋፈያ መድረክ አንቀሳቃሽ ነው።

- ለተጨማሪ እሴት ታክስ በተመዘገበ ወኪል በኩል ካልሆነ በስተቀር የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎትን ወይም በኤሌክትሮኒክ ዘዴ ዕቃዎችን እና አገልግሎቶችን በኢትዮጵያ ውስጥ ላሉ ሰዎች የሚያቀርብ ነዋሪ ያልሆነ እና ለታክሱ ያልተመዘገበ ሰው ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት የሚያከናውን ከሆነ ለታክሱ መመዝገብ አለበት።

- ግብይቱ የተፈጸመው ከነጋዴ ወደ ነጋዴ በሚሆንበት ጊዜ ታክሱ በቀጥታ በገዥው ተይዞ የሚሰበሰብ ይሆናል።

- በኤሌክትሮኒክ ዘዴ የሚቀርቡ ታክስ የሚከፈልባቸው አቅርቦቶች የኤሌክትሮኒክ አገልግሎቶችን የሚጨምር ሲሆን
  - ማንኛውም የኤሌክትሮኒክ ጨዋታ፤ የኤሌክትሮኒክ ውርርድ፤
  - በበይነመረብ ላይ የተመሰረተ የጨረታ አገልግሎት መስጫ አቅርቦት፤
  - የማንኛውም ዲጂታል ይዘት ያለው መጽሐፍ ወይም ሕትመትን ጨምሮ የኤሌክትሮኒክ መጽሐፍ አቅርቦት፤ እና ሌሎች

የተጨማሪ ዕሴት...

በኤሌክትሮኒክ የማከፋፈያ ገበያ አማካኝነት ከሩቅ የሚከናወን የአገልግሎት

❑ በኤሌክትሮኒክ የማከፋፈያ ገበያ አማካኝነት ከሩቅ የሚከናወን የአገልግሎት አቅርቦት ተፈጻሚ የሚሆነው የሚከተሉት ሲሟሉ ይሆናል፡-

- አቅራቢው ‹‹እውነተኛ አቅራቢ›› ተብሎ የሚታወቀው ከሩቅ የሚከናወነውን አቅርቦት የሚያከናውነው በኤሌክትሮኒክ የማከፋፈያ ገበያ አማካኝነት ሲሆን፣
- የኤሌክትሮኒክ የማከፋፈያ ገበያ ሥራ የሚያከናውነው ሰው ‹‹የሥራ አንቀሳቃሽ›› በኢትዮጵያ ውስጥ የንግድ ሥራ ቦታ የሌለው ከሆነ፣
- የሥራው አንቀሳቃሽ ከሚከተሉት አንዱን የሚያከናውን ከሆነ፡-
  - ✓ የአቅርቦቱን ዋጋ ከአቅርቦቱ ተጠቃሚ እንዲጠየቅ የሚያደርግ፤
  - ✓ አቅርቦቱን ለአቅርቦቱ ተጠቃሚ የሚያደርስ ወይም እንዲደርስ የሚያደርግ፤
  - ✓ በቀጥታ ወይም በተዘዋዋሪ መንገድ አቅርቦቱ የሚከናወንባቸውን የውል ቃሎችና ሁኔታዎች የሚወስን እና
  - ✓ የአቅርቦቱ ተጠቃሚ የኢትዮጵያ ነዋሪ እና ያልተመዘገበ ሰው፤ የመንግስት ተቋም ወይም ከፍተኛ ያልተመዘገበ ሰው ከሆነ ነው።

❑ በኤሌክትሮኒክ የማከፋፈያ ገበያ አማካኝነት ከሩቅ የሚከናወን የአገልግሎት አቅርቦት በተመለከተ ባሉት ድንጋጌዎች ዋነኛው አቅራቢ የተመዘገበ ሰው በሚሆንበት ጊዜ ተፈጻሚ አይሆኑም።

የተጨማሪ ዕሴት...

❑ በኢትዮጵያ የተከናወነ የዕቃ አቅርቦት የሚባለው፡-

- የትራንስፖርት አገልግሎትን የሚጨምር የዕቃ አቅርቦት ሲሆን፣ የትራንስፖርት አገልግሎቱ ከኢትዮጵያ የሚነሳ ሲሆን፣ ወይም
- ለሌላ ማናቸውም የዕቃ አቅርቦት፣ አቅራቢው ዕቃዎቹን በኢትዮጵያ ውስጥ ለገበያ ዝግጁ ሲያደርግ ይሆናል።
- ታክስ የሚከፈልበትን የስራ እንቅስቃሴ ከኢትዮጵያ ውጪ የሚያከናውን እና በኢትዮጵያ ውስጥ ቋሚ የስራ ቦታ የሌለው ሰው በኤሌክትሮኒክ ዘዴ የታዘዘን ዕቃ በኢትዮጵያ ውስጥ አቅርቧል የሚባለው ከዚህ ቀጥሎ ያሉት መስፈርቶች ሲሟሉ ነው።
- አቅራቢው ኢትዮጵያ ውስጥ እቃዎችን የሚስረክብ ወይም ግዢ የሚፈጽም፤ የሚያመቻች ወይም የሚያሰናዳ ሲሆን
- አቅርቦቱ የተከናወነው በኤሌክትሮኒክ የማከፋፈያ ገበያ ሲሆን፤
- የኤሌክትሮኒክ ማከፋፈያ ገበያውን የሚያስተዳድረው ሰው ዕቃውን ለማቅረብ ወይም አቅርቦቱን ለማመቻቸት የሚያስፈልገውን ግዥ ከኢትዮጵያ የሚፈጽም ከሆነ፤ እና
- ዕቃዎቹ የኤክሳይዝ ታክስ ያልተጣለባቸው ወይም የጉምሩክ ቀረጥ የማይከፈልባቸው ከሆነ ነው።

የተጨማሪ ዕሴት...

❑ በኢትዮጵያ የተከናወነ የአገልግሎት አቅርቦት፡-

❑ የአገልግሎት አቅርቦት በኢትዮጵያ ውስጥ ተከናውኗል ለማለት የሚቻለው አገልግሎቱ የተሰጠበት የአቅራቢው የንግድ ሥራ ቦታ በኢትዮጵያ ውስጥ የሚገኝ ሲሆን ነው።

❑ ከላይ የተገለጸው እንደተጠበቀ ሆኖ በቀጥታ በገዢው ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት ሳይጨምር ታክስ የሚከፈልበትን የስራ እንቅስቃሴ ከኢትዮጵያ ውጪ የሚያከናውን እና በኢትዮጵያ ውስጥ ቋሚ የሥራ ቦታ የሌለው ሰው የሚያከናውነው የአገልግሎት አቅርቦት በኢትዮጵያ ውስጥ ተከናውኗል የሚባለው ከታች ያሉት መስፈርቶች ሲሟሉ ነው።

- አገልግሎቱ በኢትዮጵያ ውስጥ ከሚገኝ የማይንቀሳቀስ ንብረት ጋር የተገናኘ ከሆነ፤
- አገልግሎቱ በአካል በኢትዮጵያ ውስጥ የተከናወነ ሆኖ አቅርቦቱ በተሰጠ ጊዜ በኢትዮጵያ ውስጥ በነበረ ሰው ከሆነ፣
- አገልግሎቱ በጥቅል የሚሰጥ የቱሪዝም አገልግሎት ወይም በጥቅል ከሚሰጥ የቱሪዝም አገልግሎት ጋር የተያያዘ የውክልና ወይም የምዝገባ አገልግሎት ሲሆን፤
- አገልግሎቱ በኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ መጠቀም የሚቻል የቴሌኮሙኒኬሽን አገልግሎት ከሆነ፤ እና ሌሎች በታክስ ህጉ የተዘረዘሩ መስፈርቶችን ሲያሟላ ነው።

የተጨማሪ ዕሴት...

አቅርቦት ተከናወነ የሚባልበት ጊዜ

- አቅርቦቱ ተከናወነ የሚባለው ከሚከተሉት በቀደመው ጊዜ ነው፦

➢ ለአቅርቦቱ ማናቸውም ዓይነት ክፍያ (ከፊል ክፍያን ጨምሮ) በተፈጸመበት ቀን፣

➢ ከሚከተሉት አንዱ በተፈጸመበት ቀን፦

✓ የዕቃ አቅርቦትን በሚመለከት፣ የዕቃው ርክክብ በተፈጸመበት ወይም ዕቃው ለአቅርቦቱ ተቀባይ ዝግጁ በሆነበት ቀን ወይም

✓ የአገልግሎት አቅርቦትን ወይም በቀጥታ በገዢው ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት በሚመለከት፣ አገልግሎት የመሰጠቱ ተግባር ሲጠናቀቅ።

➢ የዕቃው አቅርቦት በሣንቲም፣ በወረቀት ገንዘብ ወይም ገንዘብን በሚተካ ነገር በሚሠራ ማሽን፣ የመቁጠሪያ መሣሪያ ወይም ሌላ መሣሪያ አማካኝነት የሚፈጸም ከሆነ፣ ገንዘቡ ከማሽኑ ሲወጣ

➢ ማናቸውም በተወሰነ ጊዜ ልዩነት የሚከናወን አቅርቦት፦

✓ በተወሰነ ጊዜ ልዩነት የሚቀርብ አቅርቦት ራሱን የቻለ አቅርቦት እንደሆነ ይቆጠራል

✓ እያንዳንዱ ተከታታይ አቅርቦት ክፍያው ሊፈጸም በሚገባው ቀን ወይም ክፍያው በተፈጸመበት ቀን ከሁለቱ በቀደመው እንደተከናወነ፣ ይቆጠራል።

የተጨማሪ ዕሴት...

የአቅርቦት እሴት

- የአቅርቦት እሴት ነው የሚባለው ለአቅርቦቱ የተከፈለው የግብይት ዋጋ ነው።
- ግንኙነት ላለው ሰው ከአቅርቦቱ ትክክለኛ የገበያ ዋጋ በታች በሆነ ዋጋ (በነጻ የተከናወነ አቅርቦት ጭምር) የሆነ እንደሆነ የአቅርቦቱ ዋጋ እንደሆነ የሚቆጠረው አቅርቦቱ በተከናወነ ጊዜ ያለው የአቅርቦቱ ትክክለኛ የገበያ ዋጋ ይሆናል።
- ታክስ የሚከፈልበት ግብይት ሲያከናውን የተጨማሪ እሴት ታክሱን መጠን ለይቶ ያላሳየ እንደሆነ የአቅርቦቱ ዋጋ በሚከተለው ቀመር መሠረት ይሰላል።

(ሀ X ለ) በዚህ ቀመር ውስጥ

“ሀ” ማለት፡- ለአቅርቦቱ የተከፈለው ጠቅላላ ዋጋ፣ እና

“ለ” ማለት፡- የታክሱ ክፍልፋይ ነው።

- ወደ ሀገር የገባው ዕቃ ቀረጥ የሚከፈልበት ቢሆንም ባይሆንም በጉምሩክ የሚወሰነው የዕቃው ዋጋ እና ወደ ሀገር በገባው ዕቃ ላይ የሚከፈል የጉምሩክ ቀረጥ፣ የኤክሳይዝ ታክስ እና ሌላ ማናቸውም ታክስ እንዲሁም ማናቸውም ክፍያ የሚያካትት ሲሆን
- የተጨማሪ እሴት ታክስን ወይም በዕቃው ላይ የሚከፈልን ወይም የተከፈለን የገቢ ግብር የቅድሚያ ክፍያን አይጨምርም።

❑ ወደ ሀገር በሚገቡ የካፒታል ዕቃዎች ላይ ሊከፈል የሚገባው የተጨማሪ እሴት ታክስ እንዲዘገይ አቅራቢው ለኮሚሽኑ ማመልከቻ ሊያቀርብ ይችላል።

የተጨማሪ ዕሴት...

የአቅርቦት እሴት

- የአቅርቦት እሴት ነው የሚባለው ለአቅርቦቱ የተከፈለው የግብይት ዋጋ ነው።
- ግንኙነት ላለው ሰው ከአቅርቦቱ ትክክለኛ የገበያ ዋጋ በታች በሆነ ዋጋ (በነጻ የተከናወነ አቅርቦት ጭምር) የሆነ እንደሆነ የአቅርቦቱ ዋጋ እንደሆነ የሚቆጠረው አቅርቦቱ በተከናወነ ጊዜ ያለው የአቅርቦቱ ትክክለኛ የገበያ ዋጋ ይሆናል።
- ታክስ የሚከፈልበት ግብይት ሲያከናውን የተጨማሪ እሴት ታክሱን መጠን ለይቶ ያላሳየ እንደሆነ የአቅርቦቱ ዋጋ በሚከተለው ቀመር መሠረት ይሰላል።

(ሀ X ለ) በዚህ ቀመር ውስጥ

“ሀ” ማለት፡- ለአቅርቦቱ የተከፈለው ጠቅላላ ዋጋ፣ እና

“ለ” ማለት፡- የታክሱ ክፍልፋይ ነው።

- ወደ ሀገር የገባው ዕቃ ቀረጥ የሚከፈልበት ቢሆንም ባይሆንም በጉምሩክ የሚወሰነው የዕቃው ዋጋ እና ወደ ሀገር በገባው ዕቃ ላይ የሚከፈል የጉምሩክ ቀረጥ፣ የኤክሳይዝ ታክስ እና ሌላ ማናቸውም ታክስ እንዲሁም ማናቸውም ክፍያ የሚያካትት ሲሆን
- የተጨማሪ እሴት ታክስን ወይም በዕቃው ላይ የሚከፈልን ወይም የተከፈለን የገቢ ግብር የቅድሚያ ክፍያን አይጨምርም።

❑ ወደ ሀገር በሚገቡ የካፒታል ዕቃዎች ላይ ሊከፈል የሚገባው የተጨማሪ እሴት ታክስ እንዲዘገይ አቅራቢው ለኮሚሽኑ ማመልከቻ ሊያቀርብ ይችላል።

በአቅርቦት ላይ ተፈጻሚ የሚሆነው የተጨማሪ እሴት ታክስ መለወጥ

- ማናቸውም አቅራቢ በውሉ ወይም በሌላ ህግ የተደነገገው ቢኖርም ለአቅርቦቱ ከሚከፍለው ዋጋ በተጨማሪ የተጣለውን የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ከአቅርቦቱ ተቀባይ ሊጠይቅ የሚችለው የሚከተሉት ሁኔታዎች ሲሟሉ ነው

  - ✓ የተመዘገበ ሰው ለእቃ ወይም አገልግሎት ለማቅረብ ውል የፈረመ ከሆነ እና
  - ✓ ውሉን ከፈረመ በኋላ በአቅርቦቱ ላይ የተጨማሪ እሴት ታክስ ከተጣለ።

- ማናቸውም አቅራቢ የሚከተሉት ሁኔታዎች ሲሟሉ በውሉ ወይም በሌላ ህግ የተደነገገው ቢኖርም በአቅርቦቱ ተቀባይ ሊከፈል የሚገባውን ሂሳብ ቀሪ በተደረገው የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ልክ መቀነስ አለበት።

  - ✓ የተመዘገበ ሰው ለእቃ ወይም አገልግሎት ለማቅረብ ውል የፈረመ ከሆነ፤ እና
  - ✓ ውሉን ከፈረመ በኋላ በአቅርቦቱ ላይ ተጥሎ የነበረው የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ከተነሳ

- ነገር ግን በማናቸውም የታክስ ህግ የተወሰነው ክፍያ የዕቃ እና የአገልግሎት ዋጋ ወይም ሌላ የገንዘብ መጠን የተጣለውን የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ወይም የተነሳውን የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ከግምት ውስጥ ያስገባ በሚሆንበት ጊዜ ይህ ተፈጻሚ አይሆንም።

በአቅርቦት ላይ ተፈጻሚ የሚሆነው የተጨማሪ እሴት ታክስ መለወጥ

❑ በተወሰነ ጊዜ ልዩነት በሚከናወን አቅርቦት የተጨማሪ እሴት ታክስ አፈጻጸም ላይ የሚደረግ ለውጥ

❑ አዲስ የተጨማሪ እሴት ታክስ ቢጣል፤ ታክሱ ከመጣሉ በፊት ላለው አቅርቦት አዲሱ የተጨማሪ እሴት ታክስ የሚከፈልበት አይሆንም፤

❑ ወይም የተጨማሪ እሴት ታክስ ቢነሳ፤ ታክሱ ከመነሳቱ በፊት ያለው አቅርቦት የተጨማሪ እሴት ታክስ እንዳልተነሳ ተቆጥሮ የተጨማሪ እሴት ታክስ ይከፈልበታል።

❑ ከላይ የተዘረዘሩት ተፈጻሚ የሚሆኑት ቀጥለው የተዘረዘሩት ጉዳዮች ተሟልተው ሲገኙ ነው።

ሀ) በተወሰነ ጊዜ ልዩነት የሚከናወን አቅርቦት የዕቃ አቅርቦት የተፈጸመው ወይም አገልግሎት የተሰጠው የሚከተሉት ከመጀመራቸው በፊት ወይም ከመጠናቀቁ በኋላ ከሆነ፤

✓ በአቅርቦቱ ላይ የተጨማሪ እሴት ታክስ የተጣለበት ቀን፤ ወይም

✓ በአቅርቦቱ ላይ ተጥሎ የነበረው የተጨማሪ እሴት ታክስ የተነሳበት ቀን፤

ለ) እቃው ወይም አገልግሎቱ የቀረበበት ቀን በዚህ ከላይ በፊደል (ሀ) በተመለከተው ቀን ወይም ከዚያ ቀን በኋላ ከሆነ፤

በአቅርቦት ላይ ተፈጻሚ የሚሆነው የተጨማሪ እሴት ታክስ መለወጥ

❑ በተጨማሪ እሴት ታክስ ላይ የሚደረግ ለውጥ በሌሎች ሁኔታዎች የሚኖረው ተፈጻሚነት

➢ ከአዲሱ ታክስ ጋር በተያያዘ አቅርቦቱ የተጨማሪ እሴት ታክስ የማይከፈልበት እንደሆነ ተደርጎ የሚቆጠረው ወይም

➢ የተጨማሪ እሴት ታክስ በሚነሳበት ጊዜ አቅርቦቱ ታክሱ እንዳልተነሳለት ተቆጥሮ የተጨማሪ እሴት ታክስ እንደሚከፈልበት ተደርጎ የሚወሰደው ከታች የተመላከቱት መስፈርቶች ሲሟሉ ነው።

ሀ) ከማይንቀሳቀስ ንብረት በስተቀር አቅራቢው ከሚከተለው ጊዜ በፊት ያቀረባቸው እቃዎች ሲሆኑ፤

- ✓ በአቅርቦቱ ላይ የተጨማሪ እሴት ታክስ ከተጣለበት ቀን በፊት፤ ወይም
- ✓ በአቅርቦቱ ላይ የተጣለው የተጨማሪ እሴት ታክስ ከተነሳበት ቀን በፊት፤

ለ) የእቃው አቅርቦት የተፈጸመው ከላይ በሮማን ቁጥር አንድ ተራ ፊደል (ሀ) በተመለከተው ቀን ወይም ኪዚያ በኋላ ሲሆን፤

የግብዓት ታክስ ተቀናሽ

- አቅርቦቱ ወይም ወደ ሀገር የማስገባቱ ተግባር በተከናወነበት ጊዜ ግዢው የተፈጸመው ታክስ ለሚከፈልበት አቅርቦት መሆኑ ለተረጋገጠ ተቀናሽ ለሚደረግ ግዥ የተመዘገበ ሰው የከፈለው የግብአት ታክስ ተቀናሽ ይደረጋል።

- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ በባህሪው በግዥ (ግብዓት) ላይ የተከፈለን ታክስ በሽያጭ (በውጤት) ላይ ከተከፈለው ታክስ የማቀናነስ እና የተንከባላይነት ባህሪ ያለው ነው።

ምሳሌ ተከፋይ ታክስ= ሽያጭ ላይ የተከፈለ ታክስ - ግዥ ላይ የተከፈለ ታክስ

የንግድ ስራዎች	ግዥ	ሽያጭ	የግብዓት ታክስ	የሽያጭ ታክስ	ተከፋይ ታክስ
ቢ.ፒ.ኤን እንጨት አቅራቢ	0	500,000	0	75,000	75,000
ኤፍ.አር.ኤስ ጣውላና ኤምዲኤፍ አቅራቢ	500,000	1,000,000	75,000	150,000	75,000
ጂ.ኤም.ሲ ፈርኒቸር	1,000,000	2,000,000	150,000	300,000	150,000
ኤም.ኦ.አር የእንጨት ስራ ውጤቶች ቸርቻሪ	2,000,000	3,000,000	300,000	450,000	150,000
አጠቃላይ					450,000

የግብዓት ታክስ ተቀናሽ

- የተመዘገበ ሰው በአንድ የሒሣብ ጊዜ ውስጥ ያከናወነው ተቀናሽ የሚደረግ ግዥ በከፊል ታክስ ለሚከፈልባቸው አቅርቦቶች በከፊል ደግሞ ለሌሎች አቅርቦቶች የዋለ ከሆነ ተቀናሽ የሚደረገው የግብአት ታክስ የሚሰላው በሚከተለው ቀመር መሠረት ይሆናል፡-

ሀ x ለ/ሐ

<u>ለዚህ ቀመር አፈጻጸም፡-</u>

- “ሀ” ማለት፡- የተመዘገበው ሰው በአንድ የሒሣብ ጊዜ ውስጥ ባከናወነው በከፊል ታክስ ለሚከፈልባቸው አቅርቦቶች በከፊል ደግሞ ለሌሎች አቅርቦቶች በዋለው ተቀናሽ የሚደረግ ግዥ ላይ የከፈለው የግብአት ታክስ ጠቅላላ ድምር፣
- “ለ” ማለት፡- የተመዘገበው ሰው በአንድ የሒሣብ ጊዜ ውስጥ ያከናወነው ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ጠቅላላ ዋጋ ድምር፣
- “ሐ” ማለት የተመዘገበው ሰው በአንድ የሒሣብ ጊዜ ውስጥ ያከናወነው ጠቅላላ አቅርቦት ዋጋ ድምር።

<u>ከላይ በተመለከተው ቀመር የ “ለ/ሐ” ክፍልፋይ፡-</u>

- “ሀ” 0.95 (ዜሮ ነጥብ ዘጠኝ አምስት) ወይም ከዚያ በላይ ከሆነ የተመዘገበው ሰው ባከናወነው ተቀናሽ የሚደረግ ግዥ ላይ የከፈለው የግብአት ታክስ ሙሉ በሙሉ ተቀናሽ ይደረጋል።
- “ለ” ከ 0.05 (ዜሮ ነጥብ ዜሮ አምስት) በታች ከሆነ ተቀናሽ የሚደረግ ግዥ ላይ የከፈለው የግብዓት ታክስ ተቀናሽ አይደረግም።
- የለ/ሐ ክፍልፋይ ውጤት በ0.05 (ዜሮ ነጥብ ዜሮ አምስት) እና በ0.95 መካከል ከሆነ ግን ቀጥታ ሀ*ለ/ሐ ወደሚለው ቀመር የምንገባ ይሆናል

የግብዓት ታክስ ተቀናሽ

ለምሳሌ፦

ጂ.ም.ሲ ፈርኒቸር በአንድ የሂሳብ ጊዜ ውስጥ ያከናወነው ጠቅላላ አቅርቦት ዋጋ 1,000,000 ብር ሲሆን ከዚህ ውስጥ ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ጠቅላላ ድምር 800,000 ነው በዚህ መሰረት የተጨማሪ ዕሴት ታክሱ (15%*1000,000)=150,000 ሲሆን ሀ x ለ/ሐ በሚለው ቀመር መሰረት

ሀ.150,000 ብር ለ.80000 ሐ.1000,000 ነው

1. ለ/ሐ 800,000/1000,000 0.8 ይህ ውጤ በ0.05 እና በ0.95 መካከል በመሆኑ ቀጥታ ወደ ሀ*ለ/ሐ ወደሚለው ቀመር እንሄዳለን በዚህም መሰረት
2. ሀ*ለ/ሐ 150,000*800,000/1000,000 =120,000 ብር ሲሆን ይህ ገንዘብ የተመዘገበው ሰው ባከናወነው ተቀናሽ የሚደረግ ግዥ ላይ ለከፈለው ታክስ ተቀናሽ ይደረግለታል።

- የግብአት ታክስ ተቀናሽ የሚደረግበትን ጊዜ በተመለከተ ተቀናሽ የሚደረገው ግዥ አቅርቦት በተከናወነበት ወይም ወደ ሀገር በገባበት የሒሣብ ጊዜ ውስጥ መሆን አለበት።

- ተቀናሽ እንዲሆን የተፈቀደ የግብአት ታክስ ያለው የተመዘገበ ሰው የአንድን የሒሣብ ጊዜ የገቢ ማስታወቂያ በሚያዘጋጅበት ጊዜ አስፈላጊ የሆኑ ሰነዶች በእጁ ሊኖሩ ይገባል፤

የግብዓት ታክስ ተቀናሽ

- በማናቸውም ምክንያት የተመዘገበው ሰው በአንድ የሒሣብ ጊዜ ተቀናሽ ሊደረግ የሚገባን የግብዓት ታክስ በዚያው የሒሣብ ጊዜ ባቀረበው የተጨማሪ እሴት ታክስ ማስታወቂያ ውስጥ ያልጠየቀ እንደሆነ፣ በሚቀጥለው የሒሣብ ጊዜ በሚያቀርበው የተጨማሪ እሴት ታክስ የሂሳብ ማስታወቂያ ውስጥ ሊጠይቅ ይችላል። ሆኖም በዚህ ዓይነት የተቀናሽ ጥያቄ ሊቀርብ የሚችለው ተቀናሹ ሊጠየቅ ከሚገባበት የሒሣብ ጊዜ ጀምሮ ከ12 ወራት ባልበለጠ ጊዜ ውስጥ ነው።

- ከዚህ በታች ለተዘረዘሩት የከፈለው የግብአት ታክስ ተቀናሽ አይደረግም፡

- ታክስ የሚከፈልበት የሥራ እንቅስቃሴ ካልሆነ በስተቀር የመንገደኞች ተሽከርካሪ ግዥ ወይም ከእነዚህ ተሽከርካሪዎች መለዋወጫ ወይም ጥገና ወይም ዕድሳት ጋር በተያያዘ የከፈለው ታክስ፤

- መደበኛ የመዝናኛ ስራው ታክስ የሚከፈልበት እንቅስቃሴ ካልሆነ በስተቀር የተመዘገበው ሰው ለመዝናኛ ወይም የመዝናኛ አገልግሎት ለመስጠት ያከናወነው ግዢ ከሆነ፤

- በኢትዮጵያ ውስጥ ቋሚ የንግድ ሥራ ቦታ ሳይኖረው ታክስ የሚከፈልበት የንግድ ሥራ እንቅስቃሴ የሚያከናውን የተመዘገበ ሰው ከሚያከናውነው ታክስ የሚከፈልበት ግብይት ጋር በተያያዘ ማናቸውንም አይነት የግብአት ታክስ ተቀናሽ ሊያገኝ አይችልም።

አዲስ የተመዘገበ ሰው የግብዓት ታክስ ተቀናሽ

- የተመዘገበው ሰው የንግድ ዕቃዎቹን ወይም የካፒታል ዕቃዎቹን ከተመዘገበበት ቀን በፊት ባለው የመጨረሻ ቀን በእጁ የያዘ ከሆነ፣
- የተመዘገበው ሰው የንግድ ዕቃዎቹን ወይም የካፒታል ዕቃዎቹን ያገኘው ተቀናሽ በሚደረግ ግዥ ከሆነ፣
  - ተቀናሽ የሚደረገው ግዥ የተፈጸመው፡-
    - ✓ የንግድ ዕቃዎችን በሚመለከት፣ ከተመዘገበበት ቀን በፊት ባለው የ 6 ወር ጊዜ ውስጥ ከሆነ፣
    - ✓ የካፒታል ዕቃዎችን በሚመለከት፣ ከተመዘገበበት ቀን በፊት ባለው የ3 ዓመት ጊዜ ውስጥ ከሆነ፣ እና
    - ✓ የተመዘገበው ሰው የታክሱን ባለስልጣን በሚያረካ አኳኋን ተቀናሽ ለሚደረገው ግዥ የግብአት ታክስ የከፈለ መሆኑን እና የከፈለውን ታክስ መጠን የሚያሳይ የታክስ ደረሰኝ ወይም ሌላ የሰነድ ማስረጃ ካቀረበ::
- የንግድ እቃዎችን በተመለከተ ተፈጻሚ በሚሆንበት ጊዜ የተመዘገበው ሰው የግብአት ታክስ ተቀናሽ ማግኘት የሚችለው በተመዘገበበት ቀን በእጁ የሚገኙ የንግድ ዕቃዎችን በገዛበት ጊዜ ለከፈለው የግብአት ታክስ ይሆናል።

አዲስ የተመዘገበ ሰው የግብዓት ታክስ ተቀናሽ

- የካፒታል ዕቃዎችን በሚመለከት ለተመዘገበው ሰው ተቀናሽ የሚያደረገው የግብአት ታክስ የሚሰላው በሚከተለው ቀመር መሠረት ይሆናል፡- **ሀ(ሐ-ለ)/ሐ**

ለዚህ ቀመር አፈጻጸም፡-

- “ሀ” ማለት፡- የተመዘገበው ሰው የካፒታል ዕቃዎቹን በገዛበት ጊዜ የከፈለው የተጨማሪ እሴት ታክስ፣
- “ለ” ማለት፡- በገቢ ግብር አዋጅ መሠረት የሚወሰነው ይህ ሰው በተመዘገበበት ቀን የካፒታል ዕቃዎቹ ያላቸው የተጣራ የመዝገብ ዋጋ፣ እና
- “ሐ” ማለት፡- ለካፒታል ዕቃዎቹ የተደረገው የመጀመሪያው ወጪ።
- ለምሳሌ፡ ሀ =ተ/እ/ታክስ 1.5ሚ፣ ለ=የተጣራ መዝገብ ዋጋ 2ሚ እና ሐ =የቋሚ ንብረት ዋጋ 10ሚ ቢሆን

ተቀናሽ የሚሆነው የግብዓት ታክስ መጠን =1.5(10-2)/10 = 1.5*0.8=1.2ሚ ይሆናል።

- የታክስ ማቀናነስ በሚፈቀድለት ግዢ በሂሳብ ጊዜው ውስጥ የሚፈጸመው የታክስ ማቀናነስ ሂደት የታክስ ማቀናነስ በሚፈቀድለት ግዢ ታክስ የሚከፈልበት የስራ እንቅስቃሴ በሚጀመርበት ወይም በሚቋረጥበት ቀን የሚከናወነውን የግብአት ታክስ ማቀናነስ አሰራር ከግምት ውስጥ ያስገባ መሆን አለበት።

ማስተካከያ ስለማድረግ

❑ የተከፈለው የተጨማሪ እሴት ታክስ መጠን በማነሱ ምክንያት የሚደረግ ማስተካከያ

- ይህ ተፈጻሚ የሚሆነው የተመዘገበው ሰው አቅርቦት ሲያከናውን እና ማስተካከያ ማድረግ የሚያስገድድ ሁኔታ በመፈጠሩ ምክንያት የተመዘገበው ሰው በአቅርቦቱ ላይ ሊከፍል የሚገባው ትክክለኛው የተጨማሪ እሴት ታክስ መጠን ለታክስ ባለስልጣኑ ገቢ ለማድረግ ከተሰበሰበው የገንዘብ መጠን የበለጠ በሚሆንበት ጊዜ ነው።

- ይህም ተፈጻሚ በሚሆንበት ጊዜ በቅራቢው የተሰበሰበው ታክስ ማስተካከያው በተደረገበት የሒሣብ ጊዜ የአቅራቢው የውጤት ታክስ ሆኖ ይወሰዳል።

- አቅራቢው በአቅርቦቱ ላይ በተጨማሪነት የተከፈለውን የተጨማሪ እሴት ታክስ የሚያሳይ የዴቢት ሰነድ ለገዥው መስጠት አለበት፣

❑ የተከፈለው የተጨማሪ እሴት ታክስ በመብዛቱ ምክንያት የሚደረግ ማስተካከያ

- ይህ ተፈጻሚ የሚሆነው የተመዘገበ ሰው አቅርቦት ሲያከናውን እና ማስተካከያ ማድረግ የሚያስገድድ ሁኔታ በመፈጠሩ ምክንያት የተመዘገበው ሰው ለታክሱ ባለስልጣን ገቢ ለማድረግ የሰበሰበው የተጨማሪ እሴት ታክስ በአቅርቦቱ ላይ ሊከፈል ከሚገባው ትክክለኛው የተጨማሪ እሴት ታክስ የሚበልጥ ሆኖ ሲገኝ ነው።

- ይህም ተፈጻሚ በሚሆንበት ጊዜ አቅራቢው በብልጫ የከፈለው ታክስ ድርጊቱ በተፈፀመበት የሒሣብ ጊዜ ውስጥ የግብአት ታክስ ተቀናሽ ሆኖ ይያዛል።

- አቅራቢው በአቅርቦቱ ላይ ተከፋይ ሊሆን የሚገባውን የተጨማሪ እሴት ታክስ የቀነሰበትን መጠን የሚያሳይ የክሬዲት ሰነድ ለገዥው መስጠት፣

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ተመላሽ

ተመላሽ = የግብዓት ታክስ- ከውጤት ታክስ

- “የግብዓት ታክስ ከውጤት ታክስ ከበለጠ” ከግብዓት ታክስ ላይ የውጤት ታክስን በመቀነስ የተገኘው የገንዘብ መጠን ወደፊት እንዲሸጋገር ተደርጐ የሚቀጥለው የሒሣብ ጊዜ የተመዘገበው ሰው የግብአት ታክስ ሆኖ ተቀናሽ ይደረጋል።

- የተመዘገበ ሰው በአንድ የሒሣብ ጊዜ ውስጥ ያለው በብልጫ የከፈለው ታክስ ለስድስት የሒሣብ ጊዜ ያህል የተሸጋገረ ቢሆንም ሙሉ በሙሉ ተቀናሽ ያልተደረገ ከሆነ፣ ተቀናሽ ያላደረገው የገንዘብ መጠን ተመላሽ እንዲደረግለት ለታክሱ ባለሥልጣን ሊያመለክት ይችላል።

- የተመዘገበ ሰው የሚያቀርበው የተመላሽ ጥያቄ ስድስተኛው የሒሣብ ጊዜ በተጠናቀቀ በስድስት ወር ጊዜ ውስጥ መቅረብ አለበት። በዚሁ መሰረት ጥያቄውን ካላቀረበ ተመላሽ የማግኘት መብቱን እንደተወ ይቆጠራል።

- የተመዘገበው ሰው በአንድ የሒሣብ ጊዜ ካከናወነው አቅርቦት ዋጋ ውስጥ አምሳ በመቶ (50%) ወይም ከዚያ በላይ ዜሮ የማስከፈያ ልክ ተፈጻሚ የሚደረግበት ከሆነ ታክስ ካስታወቀበት ጊዜ ጀምሮ በሚቆጠር የአንድ ወር ጊዜ ውስጥ የታክሱ ባለሥልጣን በሒሣብ ጊዜው በብልጫ የተከፈለውን የግብአት ታክስ ተመላሽ ማድረግ አለበት።

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ተመላሽ

- የተመዘገበው ሰው የካፒታል ዕቃው ለተገዛበት የሂሳብ ጊዜ ተመላሽ እንዲፈቀድለት ማመልከቻ ካቀረበበት ቀን ጀምሮ በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ተመላሽ የሚደረግለት ከታች የተዘረዘሩት ሲሟሉ ነው።
  - ዓመታዊው ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦቱ ከብር 100 ሚሊዮን ብር በላይ የሆነ የተመዘገበ ሰው ተቀናሽ የሚደረግ የካፒታል ዕቃዎች ግዢ የፈጸመ እንደሆነ፣
  - የተመዘገበው ሰው ተቀናሽ ለሚደረገው የካፒታል ዕቃዎች ግዢ የግብዓት ታክስ ተቀናሽ የማግኘት መብት ያለው ከሆነ፣ እና
  - ተቀናሽ የሚደረገው ግዥ በተከናወነበት የሒሣብ ጊዜ የግብዓት ታክሱ የገንዘብ መጠን ሙሉ በሙሉ ተቀናሽ ያልተደረገ ከሆነ።
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ምዝገባው የተሰረዘ ሰው ተቀናሽ ያልተደረገ የግብዓት ታክስ ተመላሽ እንዲደረግለት የሚያቀርበው ማመልከቻ በበቂ ማስረጃ የተደገፈ ከሆነ ማመልከቻው በቀረበለት በስልሳ (60) ቀን ጊዜ ውስጥ ተመላሹ ይከፈለዋል።
- ምዝገባው በተሰረዘበት እለት ተቀናሽ ያልተደረገ የግብአት ታክስ ያለው ሰው ተቀናሽ ያልተደረገው የግብአት ታክስ ተመላሽ እንዲደረግለት ማመልከቻ ያላቀረበ እንደሆነ መብቱ የሚቋረጥ ሲሆን፤ ተቀናሽ ያልተደረገው የግብአት ታክስ ተመላሽ ሊደረግለት አይችልም።

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ተመላሽ

- ከታች ለተዘረዘሩት አካላት የከፈሉት የተጨማሪ እሴት ታክስ በሙሉ ወይም በከፊል ተገቢው ማስረጃ ተሟልቶ በቀረበበት በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ ተመላሽ ይደረግላቸዋል

  - በቪዬና የዲፕሎማቲክ ግንኙነት ኮንቬንሽን ለሚሲዮን፣ ለዲፕሎማት ወይም ለቆንስላ የሚፈጸም ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ከተጨማሪ እሴት ታክስ ነጻ እስከሆነ ድረስ፣
  - የውጭ ሀገር መንግሥት በፋይናንስ፤ በቴክኒክ፤ በሰብአዊ ዕርዳታ ወይም አስተዳደራዊ ድጋፍን በሚመለከት ዓለም አቀፍ ስምምነት ለውጭ ሀገር መንግስት የሚፈጸም ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ከተጨማሪ እሴት ታክስ ነጻ የተደረገ ከሆነ፤
  - ለኢንቨስተር የሚፈጸም ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ከተጨማሪ እሴት ታክስ ነጻ የተደረገ ወይም ታክሱ ተመላሽ እንዲደረግ የተፈቀደ ከሆነ።

የተመዘገበው ሰው ተመላሽ ሊከፈለው በሚገባ ጊዜ በማናቸውም የሂሳብ ጊዜ የማስታወቅ ግዴታውን ያልተወጣ ሆኖ ከተገኘ የታክሱ ባለስልጣን ሳያስታውቅ ለቆየበት የሂሳብ ጊዜ ሁሉ የማስታወቅ ግዴታውን እስከሚወጣ ድረስ ተመላሹ ገንዘብ ሳይከፈለው እንዲቆይ ሊደርግ ይችላል።

የተጨማሪ እሴት ታክስ ሰነዶች

የታክስ ደረሰኞች

- ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት የሚያከናውን የተመዘገበ ሰው አቅርቦቱን ባከናወነበት ጊዜ አቅርቦቱን ለገዛው ሰው መደበኛውን የታክስ ደረሰኝ መስጠት አለበት።
- በቀጥታ በገዢው ታክስ በሚከፈልበት አቅርቦት ላይ የተጨማሪ እሴት ታክስ የመክፈል ግዴታ ያለበት ሰው አገልግሎቱን ባገኘበት ጊዜ ለአቅርቦቱ በገዥው የሚዘጋጅ የታክስ ደረሰኝ ማዘጋጀት አለበት።
- የተመዘገበ ሰው ለአንድ ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ሊሰጥ የሚችለው አንድ ደረሰኝ ብቻ ነው።
- ማስተካከያ ማድረግ የሚያስገድድ ሁኔታ ሲፈጠር ሊሰጥ የሚችለው አንድ የክሬዲት ሰነድ ወይም አንድ የዴቤት ሰነድ ነው።

❑ የተመዘገበ ሰው የሚከተሉትን ሰነዶች መያዝ አለበት።

- የተቀበላቸውን ዋንኛ የታክስ ደረሰኞች፣ የክሬዲት ሰነዶች እና የዴቢት ሰነዶች በሙሉ፣
- የሰጣቸውን የታክስ ደረሰኞች፣ የክሬዲት ሰነዶች እና የዴቢት ሰነዶች ቅጂዎች በሙሉ፤
- ወደ ሀገር ካስገባቸው ወይም ወደ ውጭ ከላካቸው ዕቃዎች ጋር የተያያዙ የጉምሩክ ሰነዶች፣ እና
- የአገልግሎቱ ተቀባይ በሆነ የተመዘገበ ሰው የተዘጋጁ ከሆነ ይህ ሰው በቀጥታ በገዢው ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት የሚመለከቱ የታክስ ደረሰኞች።

የተጨማሪ እሴት ታክስ ሰነዶች

የታክስ ደረሰኞች

- በማናቸውም ምክንያት ዋነኛው የታክስ ደረሰኝ፣ የክሬዲት ሰነድ ወይም የዴቢት ሰነድ ያልተሰጠው የተመዘገበ ሰው ሰነዱ እንዲሰጥ ምክንያት የሆነው ሁኔታ ካጋጠመበት ቀን ጀምሮ በ60 ቀናት ውስጥ፣ አቅራቢው የታክስ ደረሰኝ፣ የክሬዲት ሰነድ ወይም የዴቢት ሰነድ እንዲሰጠው በጽሑፍ ሊጠይቅ ይችላል።

- ከላይ ያለው ጥያቄ የቀረበለት የተመዘገበ ሰው ጥያቄው ከቀረበለት ቀን አንስቶ በ 14 ቀናት ውስጥ በጥያቄው መሠረት መፈጸም አለበት።

- በተወካዩ አማካኝነት ለወካዩ ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ያከናወነ እና ወካይ እና ተወካይ ሁለቱም የተመዘገቡ ከሆነ፣ ከአቅርቦቱ ጋር በተያያዘ ለወካዩ ሊሰጥ የሚገባውን የታክስ ደረሰኝ፣ የክሬዲት ሰነድ እና የዴቢት ሰነድ የተወካዩን ስም፣ አድራሻ እና የተጨማሪ እሴት ታክስ የምዝገባ ቁጥር በመጠቀም ለተወካዩ መስጠት ይችላል።

- ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት የተከናወነው በተመዘገበው ወካይ ስም በተወካዩ አማካኝነት የሆነ እንደሆነ እና ወካይ እና ተወካይ ሁለቱም የተመዘገቡ ሰዎች ከሆኑ ወካዩ ለታክስ ለአቅርቦቱ ሊሰጥ የሚገባውን ማናቸውንም የታክስ ደረሰኝ፣ የክሬዲት ሰነድ ወይም የዴቢት ሰነድ ተወካዩ የወካዩን ስም፣ አድራሻ እና የተጨማሪ እሴት ታክስ የምዝገባ ቁጥር በመጠቀም መስጠት ይችላል።

- የተመዘገበው ሰው ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት የተከናወነበት ዋንኛ የታክስ ደረሰኝ ወይም ማስተካከያ የተደረገበት የክሬዲት ወይም የዴቢት ሰነድ ዋንኛ ቅጂ የጠፋበት መሆኑን የገለጸ ከሆነ አቅርቦቱን ያከናወነው የተመዘገበው ሰው ቅጂ ሊሰጠው ይችላል።

በኤሌክትሮኒክ ፊስካል መሳሪያ ስለመጠቀም

- “የኤሌክትሮኒክ ፊስካል መሳሪያ” ማለት የሽያጭ እና ተያያዥነት ያለውን መረጃ ለመመዝገብ እና ለማስተላለፍ የሚያግዝ የኤሌክትሮኒክ መሳሪያ ነው።

- የኤሌክትሮኒክ ፊስካል መሳሪያ የሚጠቀምበት ሶፍትዌር በታክሱ ባለስልጣን የተፈቀደ መሆን አለበት
- የተመዘገበው ሰው የኤሌክትሮኒክ ፊስካል መሳሪያን ጥቅም ላይ ከማዋሉ 7 ቀን በፊት የሚጠቀምበትን መሳሪያ እና ሶፍትዌር ዝርዝር ባህሪያት ለታክሱ ባለስልጣን በጽሁፍ ማስታወቅ አለበት።

የተመዘገበው ሰው፡-

- እያንዳንዱን የሚፈጽመውን ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት የኤሌክትሮኒክ የፊስካል መሳሪያን በመጠቀም መመዝገብ አለበት፤
- ለእያንዳንዱ ለሚፈጽመው አቅርቦት የኤሌክትሮኒክ ፊስካል መሳሪያን በመጠቀም የታክስ ደረሰኝ መስጠት አለበት፤
- የኤሌክትሮኒክ የታክስ ደረሰኙን ለታክሱ ባላስልጣን መላክ ወይ ማስተላለፍ አለበት።
- በመሳሪያው መጠቀም እንዳይችል ያደረገው ሁኔታ ከተፈጠረ ችግሩ በተፈጠረ በ24 ሰአት ውስጥ ይህንኑ ለታክሱ ባላስልጣን ማስታወቅ አለበት፤
- በመሳሪያው መጠቀም ባልቻለበት ጊዜ ውስጥ ያከናወነውን አቅርቦት በማናቸውም ሌላ ዘዴ መመዝገብ፤ እና በማናቸውም ሌላ ዘዴ መሰረት ያከናወነውን አቅርቦት በዝርዝር በመሳሪያው ውስጥ መመዝገብ እና ማስገባት አለበት
- በመሳሪያው መጠቀም ባልቻለበት ጊዜ ውስጥ ላከናወነው ግብይት ለአቅርቦቱ ተቀባይ በተፈቀደ ማተሚያ ቤት የታተመ በእጅ የሚዘጋጅ የታክስ ደረሰኝ መስጠት አለበት።

የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ማሳወቅ

- የተጨማሪ እሴት ታክስ የሂሳብ ጊዜ የሚባለው አንድ ወር ነው
- ማናቸውም የተመዘገበ ሰው የእያንዳንዱን የሒሣብ ጊዜ የተጨማሪ እሴት ታክስ ማስታወቂያ የሒሣብ ጊዜው ከተጠናቀቀ በኋላ ቀጥሎ ባለው ወር የመጨረሻ ቀን ድረስ ማቅረብ አለበት።
- ማናቸውም የተመዘገበ ሰው በሒሣብ ጊዜው ውስጥ ተከፋይ የሆነ የተጨማሪ እሴት ታክስ ገቢ ቢኖረውም ባይኖረውም የሒሣብ ጊዜውን የተጨማሪ እሴት ታክስ ማስታወቂያ የማቅረብ ግዴታ አለበት፣
- የተመዘገበ ሰው በሒሣብ ጊዜው የሚኖረውን የተጨማሪ እሴት ታክስ ተከፋይ የተጣራ ሒሣብ ታክሱን ሊያስታወቅ በሚገባው ጊዜ ውስጥ መክፈል አለበት።
- ማናቸውም አስመጪ ወደ ሀገር ባስገባቸው ዕቃዎች ላይ ሊከፈል የሚገባውን ታክስ ዕቃዎቹን ወደ ሀገር ባስገባበት ጊዜ መክፈል አለበት።
- በቀጥታ በገዢው ታክስ በሚከፈልበት አቅርቦት ላይ የተጨማሪ እሴት ታክስ የመክፈል ግዴታ ያለበት ከፍተኛ ግብይት ያለው ያልተመዘገበ ሰው ወይም ያልተመዘገበ የመንግሥት ተቋም ግብይት ለፈጸመበት ወር ግብይቱ በተፈጸመ በሚቀጥለው ወር የመጨረሻ ቀን ለታክሱ ባለስልጣን የታክስ ማስታወቂያ ማቅረብ አለበት።
- የተመዘገበ የውጭ አቅራቢ በእያንዳንዱ የሂሳብ ጊዜ ከሂሳብ ጊዜው ቀጥሎ ባለው ወር የመጨረሻ ቀን ወይም ከዚያ በፊት በኤሌክትሮኒክ ዘዴ የታክስ ማስታወቂያ ማቅረብ አለበት።

ከአቅርቦቱ ተጠቃሚ ላይ ስለሚጠየቅ ታክስ

- ይህ ተፈጻሚ የሚሆነው የአቅርቦቱ ተጠቃሚ በሰጠው የተሳሳተ መረጃ ወይም በፈጸመው የማጭበርበር ድርጊት ምክንያት <u>የተመዘገበው ሰው፡-</u>

  - አቅርቦቱ ከታክስ ነጻ እንዲሆን፣
  - በአቅርቦቱ ላይ ዜሮ የማስከፈያ ልክ ተፈጻሚ እንዲሆን፣ ወይም
  - የተጨማሪ እሴት ታክስ እንዳይከፈልበት ያደረገ፣ እንደሆነ ነው።

- ከላይ የተጠቀሰው ተፈጻሚ በሚሆንበት ጊዜ የአቅርቦቱ ተጠቃሚ ተገቢ ባልሆነ የተጨማሪ እሴት ታክስ አወሳሰን ምክንያት በአቅርቦቱ ላይ ያልከፈለውን የተጨማሪ እሴት ታክስ፣ ክፍያው በመዘግየቱ የሚከፈለውን ወለድ፣ ክፍያው በዘገየበት የሚጣለውን መቀጫ እንዲከፍል ሊጠየቀው ይችላል።

- ከአቅርቦቱ ተጠቃሚ የሚሰበሰበው ታክስ አቅራቢው በአቅርቦቱ ላይ ሊከፈል ከሚገባው ታክስ ላይ ይቀነሳል እንዲሁም ከአቅራቢው የሚሰበሰበው ማናቸውም ገንዘብ የአቅርቦቱ ተጠቃሚ ሊከፍል ከሚገባው ታክስ ላይ ይካካሳል።

- በአቅርቦቱ ተጠቃሚ ሊከፈል የሚገባውን የተጨማሪ እሴት ታክስ፣ ክፍያ በመዘግየቱ የሚከፈል ወለድ እና በዘገየበት የሚጣል መቀጫ የከፈለ አቅራቢ የከፈለውን ገንዘብ ከአቅርቦቱ ተጠቃሚ ሊጠይቅ ይችላል።

- የታክሱ ባለሥልጣን የተጨማሪ እሴት ታክሱን በሙሉ ወይም በከፊል፣ ክፍያ በመዘግየቱ የሚከፈል ወለድ እና ክፍያው በመዘግየቱ ከሚጣል መቀጫ ጋር አቅርቦቱን ካከናወነው ከተመዘገበው ሰው ላይ ከመጠየቅ አያግደውም።

ከተከፋይ ሒሣብ ላይ የሚቀነስ የተጨማሪ እሴት ታክስ

- የተመዘገበ ሰው ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ያከናወነው ለመንግሥት ተቋም የሆነ እንደሆነ፣ አቅርቦቱ የተፈጸመለት የመንግሥት ተቋም፦

  - በአቅርቦቱ ላይ ሊከፈል የሚገባውን የተጨማሪ እሴት ታክስ 50 በመቶ ቀንሶ የማስቀረት፣
  - ቀንሶ ያስቀረውን የተጨማሪ እሴት ታክስ ለታክሱ ባለስልጣን ገቢ የማድረግ፣ እና
  - በአቅርቦቱ ላይ ሊከፈል የሚገባውን ቀሪውን የተጨማሪ እሴት ታክስ ሒሣብ 50 በመቶ ለተመዘገበው ሰው የመክፈል ግዴታ አለበት።

  - በመንግሥት ተቋም ተቀንሶ የተያዘ ማናቸውም የተጨማሪ እሴት ታክስ አቅርቦቱን ባከናወነው የተመዘገበ ሰው ለታክሱ ባለስልጣን እንደተከፈለ ይቆጠራል።

  - ለመንግሥት ተቋም ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ያከናወነ እና የተጨማሪ እሴት ታክሱ ሒሣብ ከተከፋይ ሒሣብ ላይ ተቀንሶ የተያዘበት የተመዘገበ ሰው አቅርቦቱ በተከናወነበት ወቅት ባለው የሒሣብ ጊዜ ከተከፋይ ሒሣብ ላይ ተቀናሽ ለተደረገበት የገንዘብ መጠን ተቀናሽ የማግኘት መብት ይኖረዋል።

- በኢትዮጵያ ውስጥ ዘላቂ ድርጅት ሳይኖረው ከውጭ ሀገር ታክስ የሚከፈልበት ግብይት ከሚያከናውን የተመዘገበ ሰው ግብይት የሚፈጽም የተመዘገበ ሰው፤ የመንግሥት ተቋም ወይም ከፍተኛ ግብይት ያለው ያልተመዘገበ ሰው በሚፈጽመው በቀጥታ በገዢው ታክስ የሚከፈልበት ግብይት ላይ የተጨማሪ እሴት ታክስ የመክፈል ግዴታ ያለበት መሆኑን በታክስ ባለስልጣኑ የጸደቀውን ቅጽ በመጠቀም ለአቅራቢው ማሳወቅ አለበት።

የተመዘገበ ሰው መሞት፣ ክፍያ መፈጸም ያለመቻል ወይም መክሰር እና ንብረት በመያዣነት የተቀበለ ሰው

- የተመዘገበው ሰው ሀብት አስተዳዳሪ የተመዘገበውን ሰው ታክስ የሚከፈልበት እንቅስቃሴ በማከናወን ተግባር እንደቀጠለ ይቆጠራል። ይህ ተፈጻሚ የሚሆነው ከታች የተዘረዘሩት ተሟልተው ሲገኙ ነው።

- የተመዘገበው ሰው ሲሞት፣ ወይም ክፍያ መፈጸም ያለመቻሉ ወይም መክሰሩ ሲረጋግጥ፤ እና
- ከሚከተሉት አንዱ ሲያጋጥም፡-
  - ✓ ቀደም ሲል በተመዘገበው ሰው ሲካሄዱ የነበሩ ታክስ የሚከፈልባቸውን እንቅስቃሴዎች የሞተውን፤ ክፍያ መፈጸም ያቋረጠውን ወይም የከሰረውን የተመዘገበ ሰው ሀብት የሚያስተዳድረው ሰው ሲያካሂድ፤ ወይም
  - ✓ የተመዘገበውን ሰው ታክስ የሚከፈልበት የሥራ እንቅስቃሴ የሚያቋርጥ ማናቸውም ተግባር ሲፈጸም።

- ንብረት በመያዣነት የተቀበለ ሰው ቀደም ሲል ንብረቱን በመያዣነት የሰጠውን የተመዘገበ ሰው የመሬት ይዞታ ወይም ሌላ ንብረት የተረከበ እና በመያዣነት የሰጠው ሰው ሲያካሂድ የነበረውን ታክስ የሚከፈልበት የሥራ እንቅስቃሴ ማካሄድ የቀጠለ እንደሆነ ታክስ የሚከፈልበትን የሥራ እንቅስቃሴ ማካሄድ እስከቀጠለበት ጊዜ እና በዚያው መጠን መሬቱን ወይም ንብረቱን በመያዣ እንደሰጠው ሰው ሆኖ ይቆጠራል።

የተጨማሪ እሴት ታክስ ስረዛ

- የሚያከናውነው ዓመታዊ ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ዋጋ የመመዝገብ ግዴታን ከሚያስከትለው የገንዘብ መጠን ሲወርድ ምዝገባው ከተከናወነበት ቀን ጀምሮ ከሚቆጠር የ2 ዓመት ጊዜ በኋላ

- በስህተት የተመዘገበ ሰው ከተመዘገበበት ቀን በኋላ የመጀመሪያውን የተጨማሪ እሴት ታክስ ገቢ ማስታወቂያ ማቅረብ ከሚገባው ቀን በፊት የይሰረዝልኝ ጥያቄ ሊያቀርብ ይችላል።

- ምዝገባው በተሰረዘ ጊዜ በእጁ የሚገኙትን የንግድ ዕቃዎች እና የካፒታል እቃዎች አቅርቦት እንዳከናወነ ይቆጠራል።

- ምዝገባ በሚሰረዝበት ጊዜ በእጁ ለሚገኙ የካፒታል ዕቃዎች ከዚህ በታች በተመለከተው ቀመር መሠረት የውጤት ታክስ እንደተቀበለ ይቆጠራል።

  ሀ X ለ/ሐ

- ሀ) ማለት የተመዘገበው ሰው የካፒታል ዕቃዎችን በገዛበት ጊዜ ያገኘው የግብአት ታክስ ተቀናሽ፣
- ለ) ማለት በገቢ ግብር አዋጁ በተደነገገው መሠረት የሚወሰን የተመዘገበው ሰው ምዝገባ በተሰረዘበት ጊዜ የካፒታል ዕቃዎች ያላቸው የተጣራ የመዝገብ ዋጋ፣ እና
- ሐ) ማለት ለካፒታል ዕቃዎቹ የተደረገው የመጀመሪያው ወጪ።

የተጨማሪ እሴት ታክስ ሰረዛ

- የታክሱ ባለስልጣን የተመዘገበው ሰው ምዝገባው ከጸናበት ቀን አንስቶ ለተከታታይ ለስድስት (6) ወር ምንም አይነት ታክስ የሚከፈልበት ግብይት ያለማከናወኑን ካረጋገጠ ምዝገባው ከጸናበት ቀን አንስቶ እንዲሰረዝ ሊወስን ይችላል።

- የተጨማሪ እሴት ታክስ ምዝገባ የምስክር ወረቀትን ለመሠረዝ የተሰጠ ውሳኔ ተፈፃሚ የሚሆነው የተመዘገበው ሰው ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት ማከናወን ካቆመበት የሐሣብ ጊዜ የመጨረሻ ቀን ወይም በሰረዛው ውሳኔ ማስታወቂያ ከተገለፀው ቀን ጀምሮ ይሆናል።

- የተመዘገበ ሰው ታክስ የሚከፈልበትን እንቅስቃሴ ሲያቆም የሚሰጠው ማስታወቂያ፣

  - ✓ በተፈቀደው ቅጽ በመጠቀም የሚቀርብ፣
  - ✓ የተመዘገበው ሰው ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት ማከናወን ያቆመበትን ቀን፣
  - ✓ ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት ማከናወን ካቆመበት ቀን ጀምሮ በሚቆጠር 12 ወራት ውስጥ የተመዘገበው ሰው ታክስ የሚከፈልበት አቅርቦት ለማከናወን ፍላጐት ያለው ወይም የሌለው መሆኑን የሚገልጽ ሲሆን እና የተመዘገበው ሰው ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት ካቆመበት ቀን አንስቶ በ7 ቀናት ውስጥ መቅረብ አለበት።

ምዝገባን ስለማገድ

- ታክስ የሚከፈልበትን አቅርቦት የማከናወኑን ተግባር በጊዜያዊነት ያቋረጠ የተመዘገበ ሰው የጸደቀውን ቅጽ በመጠቀም ምዝገባው ለ12 ወራት እንዲታገድለት ሊያመለክት ይችላል።

- ምዝገባው የታገደበት ሰው የምዝገባው መታገድ በጸናበት ቀን ወደፊት የተሸጋገረ ክሬዲት ሊደረግ የሚችል ሂሳብ ያለው እንደሆነ ክሬዲት ሊደረግ የሚገባው ሂሳብ እገዳው እስከሚሻር ድረስ እንዲቆይ ሆኖ እገዳው ሲነሳ ተፈጻሚ ይሆናል።

- ምዝገባው የታገደበት ሰው ታክስ የሚከፈልበት ግብይት ማከናወኑን የማይቀጥል ከሆነ ምዝገባው ታግዶ ባለበት በማናቸውም ጊዜ ምዝገባው እንዲሰረዝለት ጥያቄ ሊያቀርብ ይችላል።

- የተጨማሪ እሴት ታክስ ምዝገባ የታደበት ሰው ታክስ የሚከፈልባቸውን እቃዎች አቅርቦት ለመቀጠል ከፈለገ እገዳው ጸንቶ ባለበት ጊዜ ውስጥ ቢያንስ ከ15 ቀን በፊት ለታክሱ ባለስልጣን ጥያቄ ማቅረብ አለበት።

- ምዝገባ የታገደበት ሰው ታክስ የሚከፈልባቸውን እቃዎች አቅርቦት ማከናወን ለመቀጠል ከፈለገ እገዳው ጸንቶ ባለበት ጊዜ ውስጥ ቢያንስ ከ15 ቀን በፊት ለታክሱ ባለስልጣን ማመልከቻ ካላቀረበ የእገዳው ጊዜ እንደተጠናቀቀ ምዝገባው ይሰረዛል።

ማጠቃለያ

- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ ምዝገባ ስርዓት
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ መጣኔ
- የዕቃ እና የአገልግሎት አቅርቦት
- የግብአት ታክስ ተቀናሽ
- ማስተካከያ ስለማድረግ
- የታክሱ ተመላሽ
- የውጭ ሀገር አቅራቢዎች እና የታክሱ አከፋፈል ስርዓት።
- የተጨማሪ ዕሴት ማሳወቅ እና ክፍያ
- የተጨማሪ ዕሴት ታክስ

አመሰግናለሁ

